

Strategia Națională pentru Competitivitate 2014-2020 ANEXA 1

Document de fundamentare

Conținut

1	Tabloul de bord al competitivității	2
1.1	Economia României în cadrul UE	3
1.2	Poziția competitivă a sectoarelor economice	9
1.3	Rolul economic al sectoarelor creative și culturale	12
2	Mediul de afaceri.....	17
2.1	Mediul de reglementare	17
2.1.1	Gradul de aplicare a legislației care privește mediul de afaceri.....	17
2.1.2	Predictibilitatea noilor măsuri legislative.....	17
2.1.3	Calitatea măsurilor legislative.....	19
2.1.4	Transparența activității autorităților publice.....	19
2.1.5	Fiscalitate și parafiscalitate	20
2.2	Rolul IMM	21
2.3	Analiza mediului de afaceri.....	23
3	Cercetare, dezvoltare, inovare (CDI).....	25
3.1	Energie, infrastructură și mediu	27
4	Piața muncii, politicile sociale și educația	29
4.1	Ocupare și mobilitate pe piața muncii.....	29
4.2	Incluziunea socială și reducerea sărăciei	31
4.3	Educație și formare profesională.....	33
5	Modernizarea administrației publice	34

1 Tabloul de bord al competitivității

În anul 2012, România deținea o cotă de piață mondială pentru exportul produselor din sectoarele industriale și agricole de 0,32%, aproape de nivelul din 1948 de 0,28%, semnificativ mai puțin față de propriul nivel record postbelic 0,60% atins în anii 1970, dar o recuperare importantă totuși pentru perioada economiei de piață, de la 0,13% în 1991 și 0,29% în 2007. Exportul de servicii se află la o cotă de piață mondială în ușoară descreștere de la 0,27% în 2007 la 0,22% în 2012, același nivel înregistrat în 1980, dar, și în acest caz, semnificativ mai mult față de 0,07% în 1991.¹ Prin urmare, în perioada prezentă economia României se află pe parcursul care doar o repoziționează pe pozițiile maxime istorice în economia mondială obținute în perioada industrializării comuniste.

Observația anterioară este întărită, la un nivel mai detaliat, de analiza privind indicele competitivității globale², care plasează România în rândul economiilor bazate pe factori de eficiență, ceea ce reprezintă un progres al ultimilor 15 ani³, dar insuficient pentru a ține pasul cu celelalte state membre ale UE: cu excepția Bulgariei evaluată similar, alte șase state membre UE (Croația, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia) sunt în tranziție spre categoria economii bazate pe inovare și sofisticare, iar celelalte 20 state sunt în categoria economii bazate pe inovare și sofisticare (vezi Anexa 1). Alte ierarhii ale competitivității avertizează, de asemenea, cu privire la nivelul performanțelor care încă poziționează România în partea de jos a clasamentelor în cadrul țărilor de comparație. Un exemplu este *Anuarul competitivității globale 2013*⁴, în care România se află pe locul 55 din cele 60 de state selectate ca fiind actori cheie pe piețele globale. Așa cum se poate vedea în Figura 2, economia românească se poziționează în prima treime a clasamentului doar pentru *prețul forței de muncă* (9/60), iar în primele două treimi cu încă trei indicatori, *ocupare* (33/60), *legislație comercială* (loc 34/60) și *finanțe publice* (loc 37/60). În rest, clasarea României demonstrează vulnerabilități, în special în ceea ce privește *investițiile internaționale* ale firmelor românești, *productivitate și eficiență* și *accesul la finanțare*, având în vedere că pentru toți acești trei indicatori economia românească este plasată pe penultimul loc în clasament.

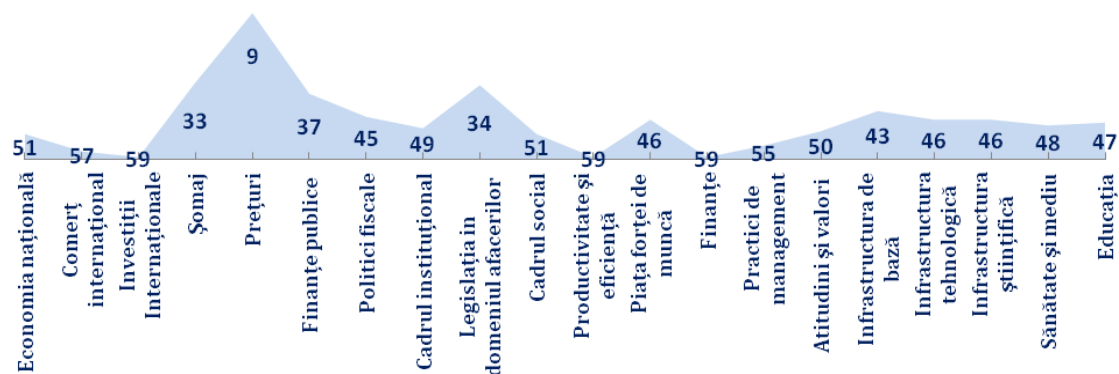
¹ Datele au fost prelucrate după statistica World Trade Organization.

² Indicele competitivității globale (GCI) este calculat din 2001 de World Economic Forum (Geneva). În ediția folosită pentru acest raport, World Economic Forum (2012), *The Global Competitiveness Report 2012-2013*, datele au fost colectate pentru 144 țări pe baza a 12 piloni ai competitivității (instituții, infrastructură, mediul macro-economic, sănătate și educație primară, învățământ superior și instruire, eficiența piețelor de produse, eficiența pieței muncii, dezvoltarea pieței financiare, pregătirea tehnologică, dimensiunea pieței, sofisticarea afacerilor, cercetare, dezvoltare și inovare), grupați în trei categorii (factori de bază, factori de eficiență, factori de inovație și sofisticare) și construiți, la rândul lor, pe 111 sub-indici.

³ Compară cu rezultatele din V. Cojanu (*Comerțul exterior și dezvoltarea economică în România*, București, Ed. IRLI, 1997), care, folosind aparatul metodologic aflat la baza de calcul al GCI, constată că România se afla la acel moment în etapa de dezvoltare bazată pe factori.

⁴ *IMD World Competitiveness Yearbook*, mai 2013, realizat de IMD – World Competitiveness Center (Lausanne). Conform metodologiei folosite de IMD, clasamentul final agregat se bazează pe 4 piloni calculați separat – performanța economică, eficiența guvernamentală, eficiența întreprinderilor și infrastructură și descompuși în alți 20 de indicatori relevanți pentru dezvoltarea competitivă a unei națiuni.

Figura 1 **Poziția României la 20 de indicatori relevanți pentru dezvoltarea competitivă (2013)**

Sursa: IMD World Competitiveness Yearbook, mai 2013. Grupul de comparație este format din 60 de țări.

1.1 Economia României în cadrul UE

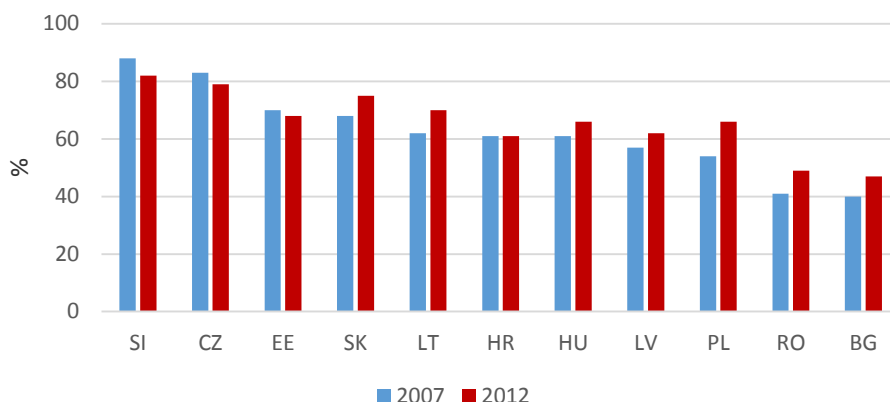
Economia europeană este caracterizată prin disparități de dezvoltare însemnate la nivelul statelor membre. Măsurate prin PIB pe cap de locuitor, diferențele între state sunt importante, cu extreme de la 271% pentru Luxemburg la 47% pentru Bulgaria, din media UE-28 în anul 2012. Marile economii ale UE sunt aproape de medie, dar înregistrează evoluții contrastante, în creștere pentru Germania 121% (de la 115% în 2002), dar în descreștere pentru majoritatea celorlalte, Olanda 128% (de la 133%), Marea Britanie 110% (de la 120%), Franța 108% (de la 116%) și Italia 98% (de la 112%)⁵.

În acest context, România a reușit să-și îmbunătățească constant poziția relativă față de celelalte state membre ale UE, de la un nivel al PIB-ului pe cap de locuitor de 29% în 2002 la 49% în 2012 din media europeană (UE-28), dar nu atât de rapid încât să evite statutul de țară mai puțin dezvoltată, plasându-se pe penultimul loc în clasamentul statelor membre. Poziția competitivă a fiecărui stat membru UE face obiectul unor analize anuale din partea Comisiei Europene prin intermediul a cca. 30 de indicatori de monitorizare, din care 10 sunt indicatori cheie și stau la baza evaluării sintetice a performanței competitive a unui stat membru.⁶ Pentru România, un tablou sinoptic al poziției competitive ilustrate prin cei 10 indicatori cheie este prezentat în Figura 3.

⁵ European Commission (2012), "Member States' Competitiveness Performance and Policies"

⁶ Aceste evaluări sunt prezentate în European Commission (2012), „Industrial performance scoreboard”, octombrie, disponibil la <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/monitoring-member-states/> [accesat la 14.6.2013] și European Commission, "Member States' Competitiveness Performance and Policies", serie anuală (2010-2012).

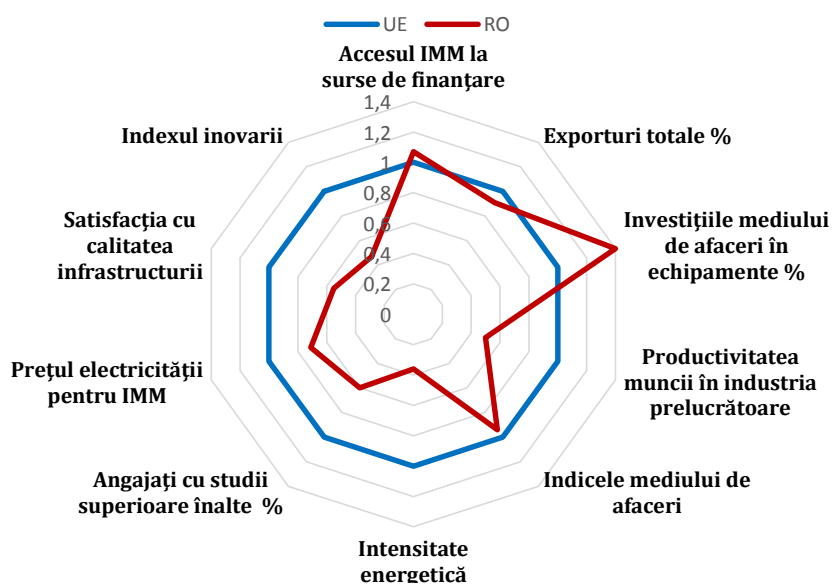
Figura 2 **Evoluția PIB-ului pe cap de locuitor în statele membre UE din Europa Centrală și de Est**

Note: Indicele valoric al PIB-ului pe cap de locuitor este calculat la standardul puterii de cumpărare (PPS) și este exprimat în raport cu media UE28=100. Vezi Anexa 11 pentru codurile țărilor.

Sursă: Prelucrare după datele Eurostat.

FIGURA 3 **POZIȚIA COMPETITIVĂ A ROMÂNIEI ÎN ECONOMIA UE (2011)**

Sursa: European Commission, „Industrial performance scoreboard”, octombrie 2012

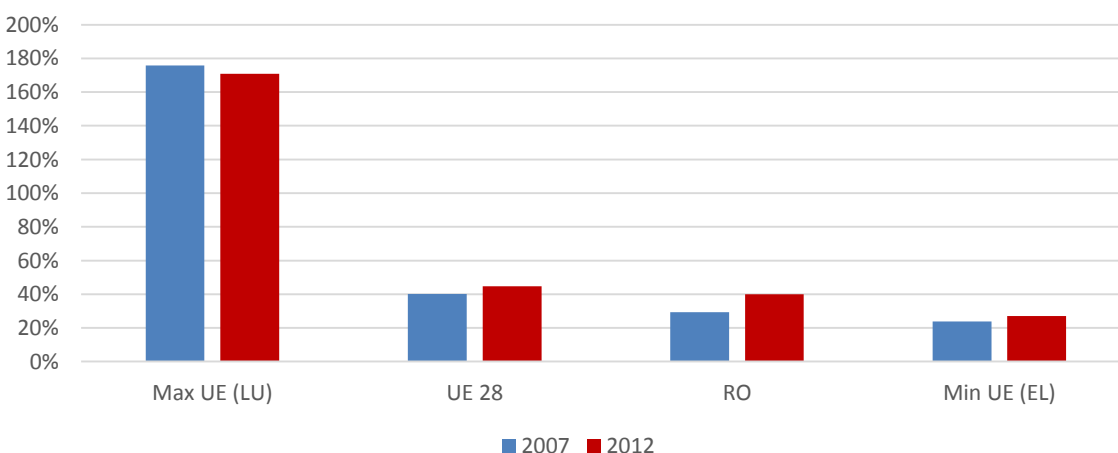
Imaginea este suficient de sugestivă pentru a indica trei decalaje majore, și anume în ceea ce privește productivitatea în industria prelucrătoare, inovarea și eficiența energetică, precum și patru domenii (investițiile mediului de afaceri, accesul IMM la finanțare, indicele mediului de afaceri și gradul de deschidere al economiei) unde ne apropiem, chiar depășim nivelul mediului al realizărilor în UE. Totuși, după evaluările

Comisiei Europene, România este încadrată în grupul țărilor care vin din urmă (catching-up)⁷, alături de Bulgaria, Cehia, Polonia, Ungaria, Slovacia, Letonia și Lituania, o poziționare care stabilește în linii generale contextul politicii de competitivitate pentru perioada următoare.

Atenția acordată competitivității are la bază o realitate îngrijorătoare (vezi Anexa 2): între 2007 și 2012, poziția pe piața mondială pentru exportul mărfurilor agricole și industriale s-a deteriorat pentru aproape toate statele membre UE, cele câteva excepții, printre care și România, fiind țările mai puțin importante în poziția comercială a UE.

Exporturile reprezintă o sursă cheie de creștere a unei economii. Ponderea exporturilor în PIB reprezintă un indicator al gradului de deschidere al unei economii, în care exporturile de înaltă tehnologie și cele de inovare reflectă aspecte specifice ale performanței exporturilor. În perioada 2007-2012, România a înregistrat o creștere a ponderii exporturilor totale în PIB, de la 29,3% în 2007 la 40% în 2012 (Figura 4), dar se poziționează încă sub media Uniunii Europene (40,1% în 2007 și 44,7% în 2012). În ceea ce privește ponderea exporturilor doar de mărfuri în PIB (Figura 6), România se situează sub media europeană în anul 2007, înregistrând o valoare de 23,7% față de media UE de 30,3%, dar în anul 2012 depășește media Uniunii Europene (33,7%), înregistrând o pondere de 34,2%. Cea mai mare pondere a acestui indicator este înregistrată de Slovacia atât în 2007 (77,4%), cât și în 2012 (87,5%).

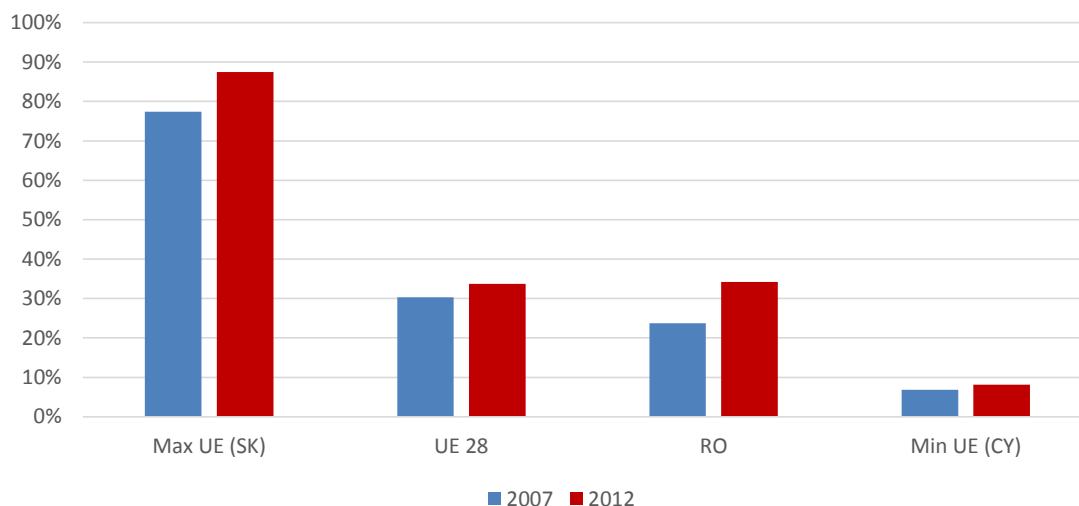
FIGURA 4 PONDEREA EXPORTURILOR DE MĂRFURI ȘI SERVICII ÎN PIB

Sursa: Prelucrarea datelor, Eurostat

⁷ Din primul grup de țări fac parte Germania, Danemarca, Finlanda, Suedia, Austria, Irlanda, Olanda, Marea Britanie, Belgia și Franța, iar din al doilea grup fac parte Estonia, Slovenia, Spania, Italia, Portugalia, Grecia, Malta, Cipru și Luxemburg.

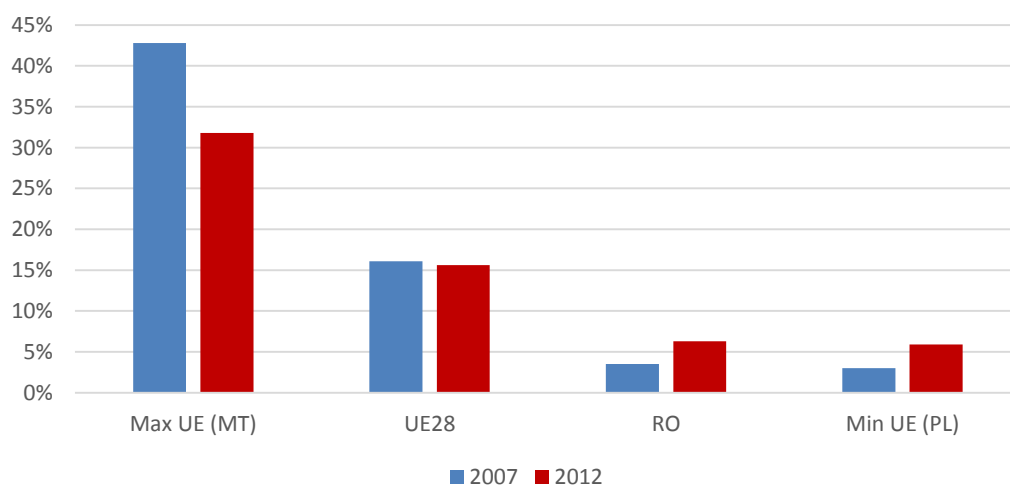
FIGURA 5 PONDEREA EXPORTURILOR DE MĂRFURI ÎN PIB

Sursa: Prelucrarea datelor, Eurostat

Un set de indicatori ai modificărilor structurale, privind compoziția exporturilor după nivelul de tehnologie, productivitatea, educația și inovarea, arată însă că deschiderea economiei are loc în condiții puțin favorabile unei performanțe competitive înalte. În ceea ce privește compoziția exporturilor, România a înregistrat o creștere a ponderii exporturilor de înaltă tehnologie în total exporturi, de la 3,5% în 2007 la 6,3% în 2011, poziționându-se mult sub media Uniunii Europene (16,1% în 2007 și 15,6% în 2008) și fiind la un nivel aproape similar cu ultima din ierarhie, Polonia, cu ponderi de 3% în 2007 și de 5,9% în 2012 (Figura 6).

FIGURA 6 PONDEREA EXPORTURILOR DE ÎNALTĂ TEHNOLOGIE ÎN TOTAL EXPORTURI

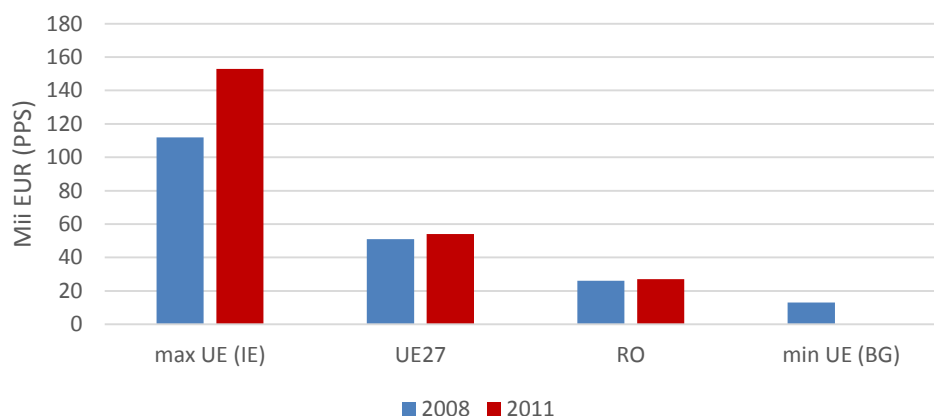

Sursa: Prelucrarea datelor Eurostat

Indicatorul productivității muncii este un indicator sintetic al competitivității, alături de cota de piață. În România, productivitatea muncii în industria prelucrătoare este aproape dublă față de cea mai puțin

productivă țară (Bulgaria), deși în cele din urmă și nivelul ei este foarte scăzut (Figura 7). Chiar dacă a cunoscut o ușoară creștere din anul 2008 de la 26.000 EUR (PPS)/angajat la 27.000 EUR (PPS)/angajat în 2011, acest nivel este încă la jumătate din media UE de 54.000 EUR (PPS)/angajat și de patru ori mai mic prin comparație cu cea mai bună performanță, a Irlandei de 153.000 EUR (PPS)/angajat. Mai mult, creșterea nu a fost suficientă pentru a împiedica o înrăutățire relativă a poziției în cadrul UE: dacă în anul 2008 Letonia se situa pe penultima poziție cu 19.000 EUR (PPS)/angajat, fiind urmată de Bulgaria cu 13.000 EUR (PPS)/angajat), în anul 2011 a reușit să depășească România după o creștere cu 50% a valorii, ajungând la 28.000 EUR (PPS)/angajat.

FIGURA 7 PRODUCTIVITATEA MUNCII ÎN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE

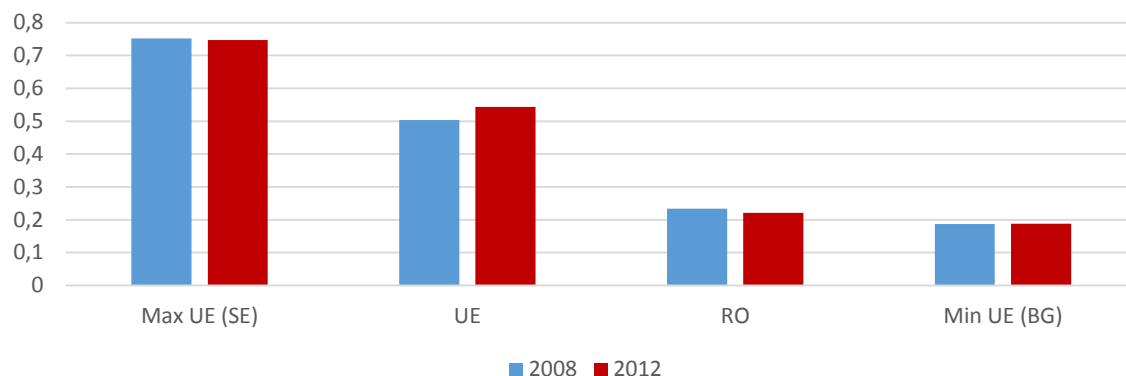

Notă: Pentru 2008, datele pentru RO sunt din 2007; Pentru 2011 datele pentru RO sunt din 2009, pentru IE și UE din 2010, pentru BG nu există date.

Sursa: Prelucrarea datelor Eurostat

În ceea ce privește componentele educație și inovare, distanțele care ne separă de cele mai bune performanțe sau chiar de cele medii indică în continuare provocări majore pentru avansul competitiv. În planul educației, ponderea angajaților cu studii superioare de înaltă calificare în industria de prelucrare a fost de 11,7%, sub media Uniunii Europene de 19,2% și de trei ori mai mică decât valoarea maximă înregistrată de Irlanda (39,4%). O excepție pozitivă de această dată este în domeniul ponderii absolvenților cu profil tehnic în totalul absolvenților, unde România înregistrează una din cele mai mari rate de creștere din Europa, de la 11,9% în 2007 la 15,6% în 2010, fiind apropiată de Polonia (15,8%), ceea ce determinat plasarea țării peste media europeană în această perioadă. În planul inovării, decalajele sunt mai vizibile (Figura 8): mult sub media UE și foarte aproape de valorile cele mai reduse din UE.

FIGURA 8 INDICELE INOVĂRII

Note: Indicele inovării⁸ ia valori de la 0 (cel mai slab clasat) la 1 (cel mai bine clasat).

Sursa: Prelucrarea datelor din *Innovation Union Scoreboard 2013*

Statisticile UE arată că 93% dintre IMM-urile europene întreprind cel puțin o acțiune pentru a folosi mai eficient resursele, în special pentru economisirea energiei, eliminarea deșeurilor și reciclare⁹. România se înscrie ezitant în direcția UE privind creșterea rolului sectoarelor sustenabile: ea este percepută în același timp ca una dintre țările cu cea mai mare intensitate energetică a activității industriale, dar și ca o țară în care ponderea cheltuielilor cu protecția mediului este relativ ridicată¹⁰.

Intensitatea energetică și costurile cu energia sunt indicatori cheie ai dezvoltării sustenabile. În 2010, România se situa pe penultimul loc în cadrul Uniunii Europene ca valoare a intensității energetice în industrie și în sectorul energetic (Figura 9), cu un consum de două ori mai mare față de media în UE și de peste 10 ori mai mare față de valoarea minimă înregistrată în Irlanda. Cu toate acestea, tendința este pozitivă, în descreștere, fiind printre cele mai bune evoluții în perioada 2006-2010 la nivelul UE datorită schimbărilor structurale care au avut loc în economie, dar și datorită unei creșteri a eficienței energetice.¹¹ Observația este întărită și evoluția prețului electricității pentru IMM¹², care a scăzut de la 0,0811 EUR/kWh în 2009 la 0,0803 EUR/kWh în 2011 și se află sub media UE.

⁸ Se bazează pe trei tipuri de măsurători: facilitatori sau inputuri ale procesului de inovare (resurse umane, sisteme de cercetare, finanțe și suport), activitățile firmelor (investiții, legături și antreprenoriat, proprietate intelectuală) și outputuri (introducerea de produse de către IMM-uri, procese, inovații organizaționale și de marketing, firme cu creștere ridicată în inovare).

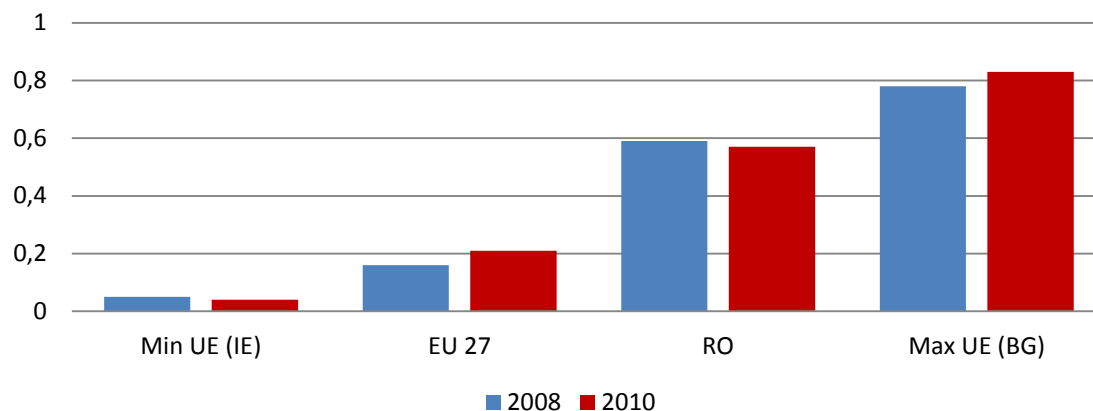
⁹ European Commission (2012), "Member States' Competitiveness Performance and Policies", p. 34

¹⁰ European Commission (2013), "Member States' Competitiveness Performance and Policies", Country chapter: Romania, manuscris, iunie 2013.

¹¹ Member States' Competitiveness, Performance and Policies, Industrial Performance Scoreboard, 2012. p. 15

¹² Prețul electricității pentru IMM este calculat ca media anuală a prețului electricității pentru IMM, exprimată ca EUR/kWh electricitate.

FIGURA 9 **INTENSITATEA ENERGETICĂ ÎN INDUSTRIE ȘI ÎN SECTORUL ENERGETIC**

Notă: Intensitatea energetică se măsoară prin consumul de energie exprimat în kg echivalent petrol per euro valoare adăugată brută (cursul de schimb la nivelul anului 2000).

Sursa: Prelucrarea datelor Eurostat

Activitatea industrială sustenabilă este dependentă în principal de producția și performanța sectoarelor industriale ecologice. Aceasta este o piață importantă pentru orientarea economică pe viitor, a cărei valoare globală este estimată la 1,15 tril. Euro anual, din care UE deține cca. 30%.¹³ În România, exporturile de bunuri ecologice¹⁴ au cunoscut o creștere a ponderii din total exporturi de bunuri de la 0.21% în 2009 la 0.25% în 2011, dar continuă să se situeze mult sub media Uniunii Europene de 0,77% în 2011, reprezentând de altfel valoarea minimă în EU în ultimul an pentru care au fost disponibile datele (2011). O vulnerabilitate importantă a sectorului este prezența masivă a microîntreprinderilor în rândul firmelor nou înființate în sector, la aproape 80% în perioada 2008-2011, ceea ce se apreciază că reduce capacitatea sectorului „de a se angaja în proiecte de anvergură, de a face față în mod adecvat unor eventuale șocuri economice și financiare, de a susține cheltuieli importante cu cercetarea, dezvoltarea și inovarea.”¹⁵

1.2 Poziția competitivă a sectoarelor economice

Economia României se bazează preponderent pe servicii, care reprezintă 67% din PIB, urmate de industria prelucrătoare 22% și agricultura și ale industriei non-prelucrătoare cu 7%, respectiv 4%¹⁶. De remarcă nivelul de industrializare mult mai ridicat în comparație cu alte state din UE, cu o pondere a industriei de

¹³ European Commission (2012), “Member States’ Competitiveness Performance and Policies”, p. 36

¹⁴ Potrivit definiției Comisiei Europene, sectoarele ecologice produc mărfuri și servicii pentru a măsura, preveni, minimiza sau corecta daunele cauzate apei, aerului și solului și problemelor legate de deșeurile, poluare fonică și ecosisteme (European Commission (2012), “Member States’ Competitiveness Performance and Policies”, p. 36).

¹⁵ Munteanu, C. (et al.), *Noi direcții de politică industrială și modificările structurale necesare*, București, Ed. Economică, p. 123. Au fost incluse în analiză următoarele sectoare industriale: Colectarea și epurarea apelor uzate, Colectarea deșeurilor, Tratarea și eliminarea deșeurilor, Reciclarea materialelor și Activități și servicii de decontaminare.

¹⁶ Ministerul Economiei (2013), “Analiza socio-economică”, Grupul de lucru Competitivitate

prelucrare în crearea valorii adăugate totale de 24,7% față de 15,5% în UE în 2011. Această secțiune trece în revistă performanța pe piețele internaționale, măsurată prin cota de piață mondială, a mărfurilor și serviciilor care provin din România.

România exportă mărfuri în valoare de cca. 52 mld. USD, din care 87% sunt produse industriale și restul produse agricole, și exportă servicii în valoare de cca. 20 mld. USD.¹⁷ Rolul comerțului cu bunuri tangibile este evident mai mare în comparație cu cel cu bunuri intangibile, prin evoluțiile pozitive și prin cotele de piață superioare evidențiate în prima parte a capitolului, deși în ambele cazuri diferențele sunt la fel de mari în comparație cu cele mai bine plasate țări din UE. Pentru exportul de mărfuri, România deține aceeași poziție de piață¹⁸ ca și Portugalia și are valori apropiate de țări precum Finlanda (0,41%) sau Grecia (0,20%). Germania conduce detașat acest clasament al celor mai importanți comercianți europeni, cu 9,59% cota de piață mondială a exporturilor de mărfuri în 2007 și 7,78% în 2012, fiind urmată de Franța (3,9% în 2007 și 3,1% în 2012) și Italia (3,61% în 2007 și 2,79% în 2012). România, Bulgaria, Grecia și Lituania sunt singurele țări care au înregistrat o creștere a cotei de piață în această perioadă, iar Polonia și Cipru au cunoscut o stagnare (Anexa 2). În cazul comerțului cu servicii, România are valori apropiate de țări precum Croația (0,29%) și Cipru (0,20%), ambele fiind pe o pantă de asemenea descendentă. România se află la mare distanță de performerii UE, Marea Britanie (6,91%), Germania (6,25%), Franța (5,28%), chiar dacă au înregistrat o scădere a cotei în această perioadă (Anexa 2).

România îndreaptă cca. 70% din exporturile sale de mărfuri (2012) către alte țări ale UE, mai puțin decât la momentul aderării când această pondere se situa în jurul valorii de 72%, excepție în anul 2009 când valoarea exporturilor intra-UE a ajuns la 74,3%. Corespunzător, exporturile către țări din afara UE au devenit mai importante și au plasat mai bine România în exporturile totale extra-UE de la 0,4% în 2001 la 0,8% în 2012.¹⁹ Dintre partenerii comunitari, se disting, în ordinea importanței, Germania, Italia și Franța, care dețineau 37,7% din exporturile românești în 2012, considerabil mai puțin față de nivelul de 47,4% înregistrat în 2003. Turcia rămâne partenerul extra-comunitar cel mai important, de altfel singurul în primii 10 în 2012, imediat după Franța, cu 5,5%. Destinațiile care au crescut cel mai mult în importanță în perioada ultimilor 10 ani (2003-2012) sunt Bulgaria (de la 1,6% la 3,9%), Ungaria (de la 3,5% la 5,4%), Polonia (de la 1% la 2,4%) și Spania (de la 1,8% la 2,5%).²⁰

Evoluțiile descrise mai sus pot fi înțelese din perspectiva transformărilor de amploare care au avut loc la nivelul specializării industriale în România. Datele statistice privind comerțul cu bunuri identice și de calitate similară (comerț intra-industrial orizontal, CIIO) indică formarea unei structuri de integrare economică în *rețele* și *aglomerări* cu industrii din țări fie foste comuniste (Ungaria, Bulgaria și Polonia), fie ierarhizate ca fiind cele mai importante piețe de export pentru România, dar și cei mai importanți investitori în România

¹⁷ Date WTO, pentru 2012.

¹⁸ Măsurată ca pondere din exporturile mondiale.

¹⁹ Date Eurostat

²⁰ Date International Trade Centre

(Germania, Italia, Grecia²¹, Marea Britanie, Olanda). Numărul de produse schimbate prin CIIO a crescut de cel puțin două ori pe majoritatea relațiilor între 1999 și 2010, ceea ce vorbește de la sine despre amploarea modificărilor, iar pe relațiile cu majoritatea țărilor europene comerțul intra-industrial reprezintă cel puțin 20% în 2010, iar pentru 17 relații bilaterale aceeași pondere este cel puțin 50%²².

Evoluțiile structurale nu sunt, însă, în întregime favorabile. Prima observație importantă este aceea că principalele produse de export nu se numără și printre principalele produse înalt competitive, dacă evaluăm nivelul competitiv în modul cel mai simplu și relevant, prin cota de piață mondială. O a doua observație, este aceea că produsele cu cea mai mare cotă de piață, azi, ca și acum 10 ani, se află la nivele de procesare foarte scăzute.

Ierarhia produselor²³ care dețin peste 1% din exporturile României, scoate în evidență două evoluții structurale majore: apariția între 2001 și 2012 în exporturile importante ale României a produselor sectorului de echipamente electrice și electronice și a sectorului auto²⁴, care reprezentau cca. 30% în 2012 de la cca. 11% în 2001, în paralel cu dispariția produselor industriei de confecții. Prezența pe piețele externe este o imagine fidelă a specializării industriei de prelucrare din România, prezentă majoritar în sectoarele „Fabricarea echipamentelor electrice” și „Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor”, alături de alte câteva sectoare la fel de importante precum metalurgia, prelucrarea lemnului și cauciuc și mase plastice.²⁵

În același timp, primele trei categorii de produse competitive sunt produse agricole neprelucrate sau foarte puțin prelucrate. Două categorii de produse au avut o creștere susținută în această perioadă, și anume *Fir de mătase*, de la 2,74% în 2002 la 17,24% în 2012, și *Oi și capre vii*, de la 5,15% în 2002 la 18,44% în 2012. Acestea se regăsesc de altfel pe primele două locuri a celor mai vizibile produse românești pe piețele internaționale, fiind urmate de *Semințe de floarea soarelui* (12,3%). Cele mai performante²⁶ 20 categorii de produse ale României în anul 2002 au devenit aproape în totalitate mai puțin sau deloc vizibile pe piața mondială până în 2012, iar cea mai mare scădere a fost înregistrată pentru produsele cel mai bine clasate (Anexa 2).

²¹ Grecia, cu doar 1,2% din exporturile românești, nu se mai află în primele 10 destinații de export în 2012, dar rămâne în schimb o țară importantă pentru investiții în România.

²² Munteanu, C. (et al.), *Noi direcții de politică industrială și modificările structurale necesare*, București, Ed. Economică, pp. 77-80

²³ Clasificare la 4 cifre conform ITC pe baza statisticilor UN COMTRADE

²⁴ Piese și accesorii pentru autovehicule (5.52%), Autoturisme (inclusiv autocamioane) (5.24%) și Anvelope noi (2,19%).

²⁵ Sursa: Mereuță, Cezar (2013), „Repartiția teritorială a companiilor noduri pe principalele activități ale economiei naționale”, manuscris. Sectoarele importante au fost identificate în funcție de ponderea primele 8 activități ierarhizate în ordinea descrescătoare a cifrei de afaceri a *companiilor noduri* pe principalele 80 de activități (diviziuni CAEN). *Companiile noduri* sunt acele companii care acoperă 80% din cifra de afaceri a fiecăreia din cele 80 de activități.

²⁶ Evaluate ca atare prin cota de piață mondială deținută din exporturile sectorului respectiv.

În ceea ce privește serviciile, în perioada 2002-2011, sectoarele care au înregistrat cea mai importantă creștere a cotei de piață au devenit și cele mai competitive în exporturile României la sfârșitul perioadei: *Servicii de comunicare* (0.70%), *Servicii de construcții* (0.45%) și *Calculatoare și tehnologia informației* (0.42%). *Serviciile de asigurare și Călătoriile* au cunoscut o creștere importantă de la 0.04% în 2002 la 0,16% în 2011, respectiv de la 0,07% la 0,13%. În contrast, *Serviciile personale și recreaționale* au cunoscut cea mai mare scădere în acest interval, de la 0,40% în 2002 la 0,24% în 2011, evoluție urmată și de *Serviciile financiare*, deși la nivele mult mai puțin importante, de la 0.08% în 2002 la 0.06% în 2011. (Anexa 2)

Prin urmare, în ultimii 10 ani a avut loc o schimbare structurală în direcția diversificării în rândul produselor cele mai importante pe piețele internaționale, deși fără modificări majore în ceea ce privește nivelul de procesare. Printre produsele agricole, cele mai cunoscute sunt materiile prime (animale vii, carne, semințe și bumbac), iar în rândul produselor industriale probabil cea mai notabilă evoluție este ieșirea aproape completă a confecțiilor din rândul celor mai performante 20 de produse de export. În domeniul comerțului cu servicii, deși schimbările structurale sunt încă în curs de cristalizare, este de remarcat afirmarea a două sectoare majore de export care folosesc cu predilecție resursele economiei cunoașterii, este vorba de *Comunicare și Tehnologia informației*.

Tabelul 1 oferă o privire de sinteză asupra sectoarelor competitive și cu potențial de dezvoltare competitivă în perioada următoare.

1.3 Rolul economic al sectoarelor creative și culturale

Sectoarele creative și culturale contribuie cu 5,93% din PIB, 4,73% în cifra de afaceri la nivel național și cu 4,48% din numărul de salariați (2009).²⁷ Deși valorile acestor indicatori nu sunt de neglijat, fiind superioare de exemplu sectorului turism²⁸, activitățile economice asociate cu acest sector sunt în principal importante prin efectele de antrenare produse în economie, mai ales la nivelul economiilor locale, efecte însă dificil, uneori imposibil, de cuantificat prin impactul indirect și pe termen lung. De reținut, însă, că sectorul contribuie cu efecte semnificative asupra productivității muncii, superioară nivelului național cu ponderi între 32% și 41% față de media națională în perioada 2006-2009.²⁹

Schimbările comerciale din acest sector nu prezintă încă o evoluție clară; există decalaje mari de valori de la an la an.³⁰ Cota de piață mondială a României pentru aceste produse a înregistrat o scădere de la 0,40% în 2007 la 0,29% în 2012. Conform datelor prezentate în Anexa 4, se poate observa o scădere a cotei de piață pentru produsele din industriile creative în aproape toate țările membre UE, singura țară care a înregistrat creștere în acest interval fiind Lituania. Cele mai apropiate valori față de România au fost înregistrate în anul

²⁷ Sursa: Anda Becuț, Bianca Bâlșan, Liviu Chelcea, Cătălin Dărășteanu, Delia Mucică, „Contribuția industriilor creative la nivelul economiei naționale”, 2012, manuscris.

²⁸ Idem

²⁹ Idem

³⁰ Vezi și Becut et al (2012). Anexa 2 prezintă cota de piață mondială a celor mai performante categorii de produse din industriile creative din România înregistrează scădere în intervalul 2002-2012.

2012 de țări precum Slovacia (0,24%), Ungaria (0,24%) și Portugalia (0,54%). Italia se află în poziția de lider al UE în ultimii 10 ani, cu cote de piață de 9,25% în 2007 și 7,03% în 2012.

TABEL 1 DOMENII PRIORITARE DE SPECIALIZARE ÎN ROMÂNIA *

	Sectoare de activitate	Direcții de specializare în producție	Direcții de specializare a CDI	Impact regional **
A	Agricultura	Sectorul agro-alimentar, bio-tehnologia, apicultura, zootehnia, piscicultura, materii prime pentru industria textilă	Agronomia, știința cerealelor, știința alimentară, agricolă și biologică, biotehnologia agricolă, cercetarea solului, nano-materiale pentru separarea proteică	Sud
B	Industria de prelucrare			
	<i>Tehnologie înaltă</i>			
B.1	Calculatoare, produse electronice și optice	Calculatoare, produse optice și electronice, instrumente medicale de precizie, mecatronică, produse electronice pentru industria auto, design circuite integrate, servicii tehnice suport, aplicații în telecomunicații	Inginerie electronică, nanotehnologie, avionică	Nord Vest, Vest
B.2	Aparate și echipamente de zbor	Furnizare de componente, subsisteme și servicii de inginerie pe lanțul global de aprovizionare Servicii de întreținere	Proiecte europene majore de cercetare	București Ilfov, Centru, Sud Vest, Nord Est
	<i>Tehnologie medie-înaltă</i>			
B.3	Vehicule cu motor, remorci, anvelope	Materiale, componente, asamblare	Inginerie electrică, materiale (electronice, optice, magnetice, chimice, știința materialelor), petrochimie Siguranța extracției, echipamente ATEX Inginerie mecanică Sisteme energetice inteligente pentru marină Transportul cu vehicule cu motor și alte tipuri de transport Sisteme de monitorizare, încărcarea vehiculelor electrice Tehnologii de îmbinare, sisteme mecatronice, trobologie, fabricația micro-nano, nano-fluide magnetice Lasere de mare putere, raze X	Sud, Sud Vest, Vest
B.4	Mașini și echipamente	Agricultura inteligentă, automatizări, mecatronică Echipamente pentru industria de petrol și gaze Managementul proiectelor de inginerie		Nord Est, Centru, Nord Vest
B.5	Chimicale și produse chimice, produse petroliere și de rafinare	Extracția petrolului, materiale plastice, ceramice și pe bază de carbon		Nord Est. Sud, Sud Vest, Centru

	Sectoare de activitate	Direcții de specializare în producție	Direcții de specializare a CDI	Impact regional "
B.6	Echipamente electrice			Nord Vest, Vest, Sud, Centru,
<i>Tehnologie medie-scăzută</i>				
B.7	Alte minerale ne-metalice, materiale de construcții		Materiale de construcții energo-eficiente Materiale ecologice ale producției agricole	
B.8	Metale de bază, produse din metal		Metale și aliaje	Sud Est, Sud, Sud Vest
B.9	Construcția navelor și bărcilor, căile ferate			Sud Est, Sud Vest
<i>Tehnologie scăzută</i>				
B.10	Procesarea alimentelor, băuturi, tutun	Alimente funcționale, vin, alimente ecologice		Sud
B.11	Textile, îmbrăcăminte, produse din piele	Conexiuni sectoriale industrie-agricultură, lanț de valoare complet, valoare adăugată prin design	Nano-compozite pentru aplicații textile Cercetări antropometrice pentru industria de confecții Textile tehnice pentru sănătate, auto, agricultură Textile inteligente Conversia deșeurilor textile	Nord Est, Sud Est, București Ilfov
B.12	Lemn și produse din lemn, mobilă	Mobilă cu valoare adăugată prin design	Conversia deșeurilor din lemn Materiale bazate pe lemn	Centru, Nord Est, Nord Vest
C	Tehnologia informației și comunicațiilor	Telecomunicații și software, programare Mecatronică, securitate, e-sănătate, TIC pentru transport, media nouă	Rețele ale viitorului, internetul serviciilor, software și vizualizare, media în rețea și internet 3d, electronice organice flexibile și de mare suprafață, design de sisteme încorporate, sisteme pentru sănătate personală, TIC pentru eficiență energetică, TIC de suport Știința computerului și inteligență artificială	Nord Est, Sud Est, București Ilfov, Vest, Nord Vest

D	Energie și mediu	Energie regenerabilă, energie eoliană, energie solară, construcții verzi, biomasă, servicii ecologice, energie geotermală, energie nucleară, industrial petrolieră	Poluare, management și monitorizare, inginerie de mediu, ecologie și știința mediului, tehnologii de rețea, energie regenerabilă și biocombustibili, tuburi solare termo-chimice, compozite nano TiO2 pentru decontaminări, lasere de înaltă energie, celule solare, trigenerare, cogenerare, mini mori de vânt pentru orașe, pompe de căldură, sisteme de irigație autonome energetic, eficiența energetică a clădirilor, structuri moleculare pentru panee fotovoltaice, sisteme inteligente de monitorizare și senzori pentru producția de energie, producția și managementul energiei (în special în zonele urbane)	Sud, București Ilfov, Vest, Nord Vest
E	Farmaceutică, sănătate, turism	Turism de întreținere, geriatrie, tratamente din plante și alte produse naturale, cosmetice dermatologice	Sisteme pentru persoanele în vârstă și cu dizabilități, antibiotice, cosmetice Mecatronica pentru sănătate, instrumente medicale și inginerie biomedicală Tratamente din plante și alte produse naturale	Nord Est, Sud Est, Sud Vest
F	Construcții		Soluții pentru construcții neutre energetic	Național

* Prelucrare după Ove Arup & Partners “Analysis and Evidence Base of the R&D&I Market in Romania”, Final Report, 14th March 2013

** Suplimentar sursei menționate la (*), au fost folosite date din analiza din acest capitol.

2 Mediul de afaceri

2.1 Mediul de reglementare

Contextul reglementărilor publice este unul de o importanță deosebită, întrucât acesta poate stimula sau nu economia să fie mai productivă, mai eficientă sau mai inovatoare. Mai mult decât atât, mediul de reglementare deficitar (luat cu sub-dimensiunile sale, pe care le vom discuta în continuare) este considerat una dintre cele mai importante piedici pe care România trebuie să le depășească astfel încât să atingă un nivel ridicat de competitivitate, care să plaseze România cel puțin la media Uniunii Europene. La baza acestui considerent se află atât consultările cu mediul de afaceri privind dezbaterile documentului prezent cât și mai ales date statistice care susțin în mod consecvent poziționarea relativă slabă a României pe numeroși indicatori creați și măsurați de către reputele instituții internaționale, precum Banca Mondială, Forumul Economic Mondial și altele. Prezenta strategie subliniază, astfel, că îmbunătățirea mediului de reglementare în România va crea premisele pentru o dezvoltare economico-socială accelerată.

2.1.1 Gradul de aplicare a legislației care privește mediul de afaceri

Mediul de afaceri în colaborare cu care a fost realizat documentul de față, a denunțat faptul că legislația care reglementează mediul de afaceri nu este aplicată corect și uniform. Acest fapt rezultă într-o scădere a încrederii investitorilor și a companiilor în general în capacitatea autorităților publice de a le proteja drepturile acordate prin lege. Potrivit Global Competitiveness Report 2013-2014³¹, România ocupă poziția 82 din 148 pe indicatorul 1.01 Dreptul la Proprietate și poziția 110 din 148 pe indicatorul 1.02 Protecția Proprietății Intelectuale. Aplicarea deficitară a legislației are efecte negative asupra mediului de afaceri, descurajând efectuarea de activități generatoare de valoare adăugată de către companii. În mod special, este afectată proprietatea intelectuală, deoarece stimulentele de a obține un brevet sau o marcă înregistrată este mult redus atunci când protecția acestora este îndoielnică. Capacitatea instituțiilor de a aplica legislația reprezintă un factor determinant pentru dezvoltarea economică³², de aceea România trebuie să își întărească poziția referitor la acest aspect.

2.1.2 Predictibilitatea noilor măsuri legislative

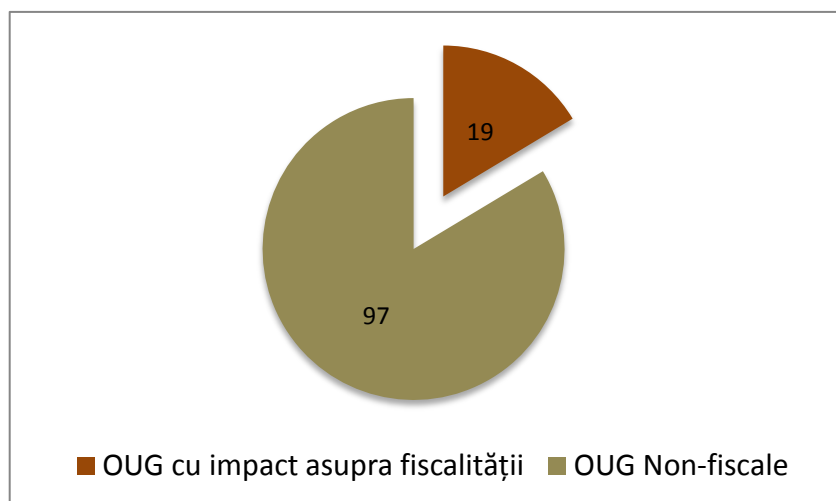
³¹ Raportul Mondial de Competitivitate 2013-2014 – <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/>

³² Instituțiile ca și cauză fundamentală a creșterii pe termen lung, Daron Acemoglu și Simon Johnson (2005) <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1574068405010063>

În urma consultărilor cu mediul privat (Coaliția pentru dezvoltarea României, American Chamber of Commerce), a fost identificată lipsa de predictibilitate a deciziilor guvernamentale cu impact asupra mediului de afaceri. Factorii cheie care stau la baza lipsei de predictibilitate sunt: numărul mare de ordonanțe de urgență emise de către Guvern cu impact direct asupra fiscalității și perioada foarte scurtă până la intrarea în vigoare a legislației. Împreună, acești factori creează o instabilitate pentru mediul de afaceri în general și pentru investitori în special, prin faptul că diminuează acuratețea analizelor de randament ale diferitelor mijloace de investiții.

Principala metodă de adoptare, respectiv punere în vigoare a legislației cu impact asupra fiscalității (deci și a mediului de afaceri), este ordonanța de urgență emisă de Guvern. În anul 2013, un număr de 19 astfel de ordonanțe cu impact asupra fiscalității (dintr-un total de 116³³) au fost adoptate. Raportat la numărul de 12 luni dintr-un an, acest indicator arată faptul că Guvernul a emis în medie, peste o astfel de ordonanță pe lună. În contextul acestor schimbări aproape lunare, consecvența raportărilor financiare în sine este pusă sub semnul întrebare și mai ales capacitatea agenților economici de a se adapta la noile măsuri fiscal-legislative.

FIGURA 10 DISTRIBUȚIA OUG FISCALE VS. NEFISCALE (2013)

Sursă: Anexa 13 Ordonanțele de Urgență ale Guvernului cu impact asupra fiscalității, 2013 (Date de la Camera Deputaților)

Cel de-al doilea factor care contribuie la instabilitatea mediului de afaceri din această perspectivă este intrarea în vigoare foarte rapidă a acestor ordonanțe de urgență. Potrivit Legii Nr 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, Art. 11. Alin. (2). *“Ordonanțele de Guvern intră în vigoare la data publicării în Ministerul Oficial al României, Partea I, sub condiția depunerii lor prealabile la*

³³ Ordonanțele de urgență emise în anul 2013 de către Guvern
http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.lista_anuala?an=2013&emi=3&tip=18&rep=0

Camera competentă să fie sesizată, dacă în cuprinsul lor nu este prevăzută o dată ulterioară.”³⁴ Astfel, intratea în vigoare foarte rapidă pune probleme agenților economici.

2.1.3 Calitatea măsurilor legislative

Conform recomandărilor Comisiei Europene, administrația publică din România are în continuare nevoie de eforturi susținute pentru consolidarea guvernării și a calității instituțiilor, reducerea birocrăției, sporirea profesionalismului funcționarilor publici, îmbunătățirea semnificativă a calității actelor legislative și realizarea de eforturi suplimentare pentru asigurarea unei absorbții mai rapide a fondurilor UE, în special prin consolidarea sistemelor de gestiune și de control și îmbunătățirea procedurilor de achiziții publice³⁵. Calitatea măsurilor legislative a fost un alt factor adus în discuție în cadrul dezbaterilor cu mediul de afaceri. Astfel, aceasta a fost invocată ca și un factor cheie de îmbunătățit pentru asigurarea stabilității mediului de afaceri și deci și a creării premiselor pentru creștere economică și de competitivitate.

2.1.4 Transparența activității autorităților publice

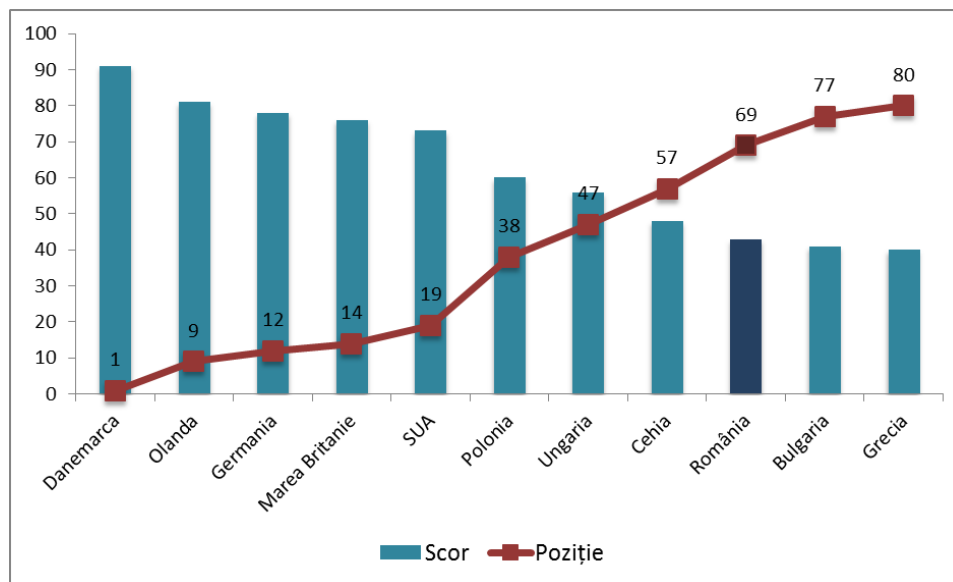
Gradul de transparență a activității autorităților și a întreprinderilor publice se poate măsura, indirect, prin intermediul Indexului Percepției de Corupție, care plasează România pe un modest loc 69 din 177 de țări participante la studiul din 2013. La rândul său, această percepție este indicativă a nivelului efectiv de corupție (mai precis, acesta măsoară nivelul perceput al corupției în rândul oficialilor și al politicienilor și folosirea incorectă a funcției publice în beneficiu particular³⁶), care are efecte devastatoare asupra bunei funcționări a mecanismelor de piață – distorsionarea piețelor, ineficiență în atingerea obiectivelor strategice ale țării, incompetență în conducerea întreprinderilor de stat etc.

³⁴ Legea nr 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative
http://www.monitoruloficial.ro/docs/260_lg24.pdf

³⁵ Comisia Europeană (2013), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2013 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru perioada 2012-2016*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

³⁶ Transparency International (2013), *Corruption Perceptions Index*
<http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>

FIGURA 11 **SCORUL ȘI POZIȚIA COMPARATIVE ALE ROMÂNIEI ÎN INDEXUL PERCEPȚIEI DE CORUPȚIE**
(2013)

Sursă: Transparency International (2013), *Corruption Perceptions Index*

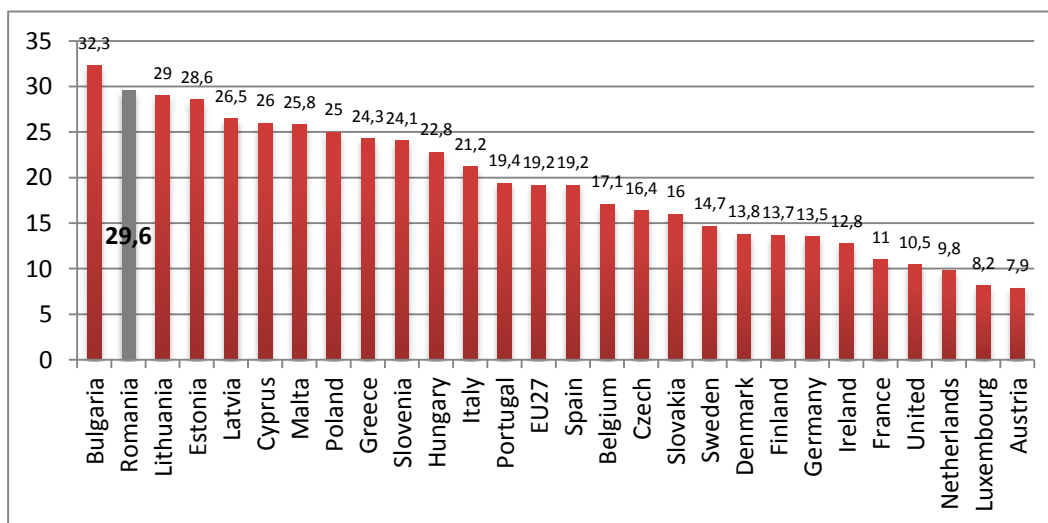
2.1.5 Fiscalitate și parafiscalitate

Fiscalitatea reprezintă factorul adus cel mai des în discuțiile referitoare la provocările majore ale mediului de afaceri din România. Astfel, ratele de taxare ocupă locul 1 în clasamentul celor mai problematici factori pentru afaceri, cu 17,8% din respondenți și reglementarea taxelor ocupă locul 3 cu 11,8% din respondenți în același clasament realizat în cadrul Global Competitiveness Report (World Economic Forum). Din punct de vedere administrativ, România are cel mai mare număr de plăți ale taxelor pe an, de 39 în 2013 (în scădere de la 113 în 2010 dar încă cel mai ridicat din UE, media UE fiind 13,1³⁷). În același timp, pe indicatorii din Global Competitiveness Report 2013-2014, România ocupă poziții foarte slabe în ceea ce privește efectul negativ al taxării excesive asupra stimulentei de a investi (poziția 136 din 148) sau de a participa la forța de muncă (poziția 146 din 148). Nu în ultimul rând, România are o rată modestă de colectare a taxelor (28,5% comparativ cu media UE de 40,6%). Datele referitoare la parafiscalitatea României sunt greu de obținut tocmai din cauza faptului că nu există o autoritate centrală care să le gestioneze, ci ele sunt mai degrabă un produs secundar al numeroaselor schimbări din Codul Fiscal. Cu toate acestea, parafiscalitatea a fost amintită des în cadrul dezbaterilor publice la care a fost supus prezentul document. Astfel, parafiscalitatea este desemnată ca și factor de investigat în detaliu și de stabilit relevanța acestuia pentru eforturile de creștere a competitivității României.

³⁷ Studiu PWC, Paying taxes 2013 <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2013-full-report.pdf>

Conform datelor din Eurostat pe 2012, România ocupă locul 2 în clasamentul țărilor cu cea mai mare economie subterană din UE (unde economia subterană ia în considerare atât evaziunea fiscală clasică – adică acolo unde plătitorul de taxe este înștiințat dar nu plătește, dar și toate tranzacțiile care ar fi fost supuse taxării dar care nu au fost nici măcar declarate, vezi muncă la negru etc.).

FIGURA 12 MĂRIMEA ECONOMIEI SUBTERANE, % DIN PIB (2012)

Sursă: EUROSTAT

Această contraperformanță are consecințe negative puternice asupra economiei – începând prin dificultatea de a colecta veniturile bugetare/fiscale, care rezultă într-un buget de stat consolidat mai mic, și astfel de o flexibilitate mai redusă a Guvernului în fața unor schimbări macroeconomice dar și în general o capacitate diminuată de a adresa probleme reale ale economiei și societății. Economia subterană foarte extinsă are și efectul de a distorsiona piețele – vezi unii agenți economici care nu își plătesc taxele și își îmbunătățesc poziția financiară față de competitori. Acest fapt descurajează atingerea de competitivitate prin mijloace legale.

2.2 Rolul IMM

Îmbunătățirea competitivității IMM-urilor este un domeniu esențial de intervenție în condițiile în care IMM-urile reprezintă peste 99% din totalul întreprinderilor active în economia României, cu o contribuție decisivă la formarea valorii adăugate brute naționale, la crearea de locuri de muncă și asigurarea coeziunii³⁸. Elaborarea *Strategiei Naționale pentru Competitivitate* trebuie să pună accent pe capitalizarea potențialului industriilor și serviciilor competitive, atragerea IMM-urilor în lanțul de creare a valorii, promovarea inovării tehnologice și susținerea internaționalizării IMM-urilor, în complementaritate cu *Strategia guvernamentală pentru dezvoltarea sectorului IMM din România orizont 2020*, cu *Strategia de Cercetare și Inovare* și cu

Strategia Națională de Export 2014 – 2020, pentru a se înscrie în logica susținerii unei viziuni pe termen lung cu privire la competitivitate.

Statisticile privitoare la dinamica întreprinderilor oferă inputuri semnificative pentru viitoarea politică de competitivitate a României. Astfel, deși rata de creare a întreprinderilor se caracterizează printr-o ușoară creștere în anul 2011 (36,1%) față de 2010 (33,2%), trebuie menționat faptul că 58,7% dintre întreprinderile nou create nu au niciun salariat, că doar 63,4% dintre acestea își păstrează statutul activ după un an de activitate și că numai 16,8% fac investiții în acea perioadă, fapt care arată o înclinație antreprenorială către întreprinderile mici și micro, dar și existența unor dificultăți la intrarea pe piață legate de lipsă de resurse, competiție ridicată, obstacole în identificarea clienților, acces dificil la credite ș.a.³⁹.

În acest context, recomandările specifice ale Comisiei Europene pentru România vizează *facilitarea accesului IMM-urilor la finanțare și reducerea sarcinii administrative care le revine acestora*⁴⁰. Printre orientările propuse de Programul Național de Reformă în 2013 se regăsesc demersuri strategice și operaționale pentru îmbunătățirea condițiilor cadru pentru întreprinderi, reducerea costurilor administrative, elaborarea *Strategiei Naționale pentru Competitivitate 2014 – 2020* și acțiuni menite să îmbunătățească performanțele în atragerea de fonduri europene și gestionarea schemelor de ajutor de stat și minimis.

Alte acțiuni complementare includ orientările *Small Business Act* (SBA) transpuse de România în Legea privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, aprobată în anul 2013⁴¹, ale cărei rezultate așteptate sunt creșterea semnificativă a soldului net de IMM-uri active economic, inclusiv a celor de tip start-up și spin-off, dezvoltarea întreprinderilor existente și crearea de locuri de muncă, precum și facilitarea accesului la resurse financiare printr-o varietate de *programe naționale destinate finanțării IMM-urilor*⁴².

³⁹ INS (2013), *Întreprinderi noi și profilul întreprinzătorilor din România*, ISSN: 2065-5487

⁴⁰ Comisia Europeană (2013), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2013 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru perioada 2012-2016*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

⁴¹ Proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării IMM, adoptat de Guvernul României în anul 2013, creează cadrul necesar transpunerii în legislația națională a SBA și reglementează dezvoltarea unui set de indicatori specifici pentru sprijinirea nevoilor de finanțare și inovare ale IMM, îmbunătățirea cadrului de reglementare, dezvoltarea educației antreprenoriale și simplificarea administrativă.

⁴² Programul național multianual pentru dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul femeilor manager din sectorul IMM; Programul pentru dezvoltarea abilităților antreprenoriale în rândul tinerilor și facilitarea accesului acestora la finanțare START; Programul național multianual de înființare și dezvoltare de incubatoare tehnologice și de afaceri; Programul pentru stimularea înființării și dezvoltării microîntreprinderilor din sfera economiei sociale; Programul pentru transferul afacerilor; Programul național multianual de microindustrializare; Programul de dezvoltare a activităților de comercializare a produselor și serviciilor de piață; Programul național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului; Programul național multianual pentru stimularea creării, dezvoltării și promovării brandurilor sectoriale și sub-sectoriale; Programul național multianual pentru înființarea și dezvoltarea IMM-urilor în mediul rural; Alte programe naționale pentru IMM, aprobate în condițiile legii. Sursa: *Proiect de Lege pentru*

În acord cu principiile de punere în aplicare a Cadrului Strategic Comun 2014–2020, România va trebuie să realizeze o tranziție decisivă către *instrumentele financiare destinate IMM-urilor în vederea susținerii inovării, care să asigure punerea la dispoziție a capitalului de pornire, a garanțiilor, a împrumuturilor, a capitalului de tip mezanin și a capitalului inițial pentru sprijinirea IMM-urilor*. În viitoarea perioadă de programare, finanțarea FEDR poate acoperi acțiuni de creare a unei culturi antreprenoriale, exploatare comercială a noilor idei și a rezultatelor cercetărilor, servicii de consiliere în domeniul afacerilor, dezvoltarea de noi modele de afaceri, organizarea activităților de marketing, în special pentru a favoriza internaționalizarea, susținerea investițiilor în tehnologii de vârf în domeniul produselor și serviciilor, integrarea IMM-urilor în lanțurile de furnizori și în cadrul clusterelor și îmbunătățirea accesului acestora la finanțare, inclusiv prin dezvoltarea instrumentelor financiare pentru susținerea întreprinderilor inovative. Adicional, finanțarea FEADR și FEPAM poate fi orientată către oferirea de sprijin pentru restructurarea exploatațiilor agricole care se confruntă cu probleme structurale majore, ajutoare pentru începerea activității acordate tinerilor agricultori, integrarea producătorilor primari în lanțul alimentar, gestionarea eficientă a riscurilor economice și a celor legate de mediu, dezvoltarea întreprinderilor, introducerea de noi produse, servicii, tehnologii și îmbunătățirea organizării pieței în sectoarele pescuitului și acvaculturii.

2.3 Analiza mediului de afaceri

La un nivel general, atractivitatea mediului de afaceri este evaluată de Comisia Europeană prin intermediul unui indicator compozit⁴³, a cărui valoare, în creștere de la 0,56 puncte în 2011 la 0,67 puncte în 2014, plasează România în jurul mediei europene. Timpul necesar pentru a începe o afacere⁴⁴ în România a fost în anul 2013 de 9 zile fiind peste media europeană (13,3 zile), mult mai rapid față de ultimele clasate, Malta cu 40 de zile și Polonia cu 30 de zile, dar departe de cele doar 3 zile necesare în Portugalia.⁴⁵

Valorile pentru alți doi indicatori importanți pentru a caracteriza mediul de afaceri – investițiile în echipamente și accesul la finanțare – arată nivele ale performanței peste media UE. Deși în scădere de la 14,22% în 2007 la 9,48 % în 2011 (Figura 19), investițiile în echipamente înregistrează un nivel peste media europeană – 7,37% în 2007 și 6,42% în 2011 – în tot acest interval. Mai mult, în anul 2007, România s-a situat pe prima poziție în acest clasament. Interesant de notat că Irlanda, o țară de înaltă performanță, așa cum am

modificarea și completarea Legii nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, cu modificările și completările ulterioare

⁴³ Indicatorul este calculat după o metodologie proprie, pe baza raportului anual al Băncii Mondiale *Doing Business. Smarter Regulations for Small and Medium-Sized Enterprises*. La rândul ei, Banca Mondială are în vedere un set de 10 indicatori, care evaluează reglementarea afacerilor și protecția drepturilor de proprietate, precum și efectele acestora asupra afacerilor, în special ale firmelor mici și mijlocii. Indicatorul ia valori de la 1 (cea mai bună performanță) la 0 (cea mai slabă performanță).

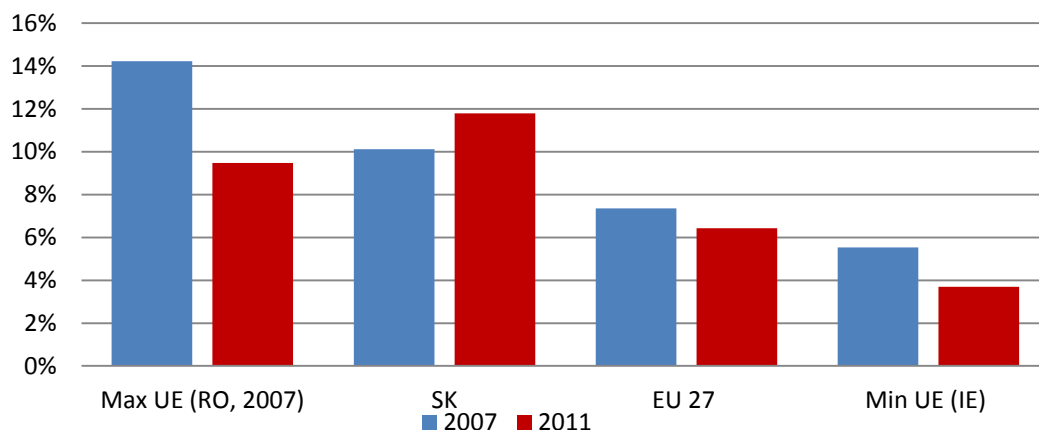
⁴⁴ Timpul necesar pentru a începe o afacere este înregistrat în zilele calendaristice și este considerat ca durată medie pe care avocații o consideră necesară. Timpul necesar pentru fiecare procedură este de minim o zi.

⁴⁵ Sursa datelor:

http://www.doingbusiness.org/Reports/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Profiles/Regional/DB2014/DB14-European-Union.pdf

văzut în câteva rânduri, înregistrează cea mai mică valoare din EU și în descreștere, de la 5,53% în 2007 la 3,7% în 2011.

FIGURA 13 INVESTIȚIILE MEDIULUI DE AFACERI ÎN ECHIPAMENTE (PROCENTE DIN PIB)

Notă: PIB este calculat la prețuri curente în mld. euro/ecu; Investițiile în echipamente sunt calculate la prețuri curente, mld. euro/ecu.

Sursa: Prelucrarea datelor, Ameco, Eurostat

În ceea ce privește accesul IMM la sursele de finanțare⁴⁶, România se situează în anul 2011 din nou deasupra mediei Uniunii Europene cu 0,58 puncte față de 0,54 puncte. Evaluarea, însă, trebuie privită cu rezerve.⁴⁷ Pe de o parte, există într-adevăr tendințe pozitive care explică poziționarea relativ bună în cadrul UE. Împrumuturile pe termen scurt acordate IMM-urilor s-au ridicat la 39 mld. Lei (cca. EUR 8,7 mld.) în iunie 2012, cu 7,4% mai mult decât în iunie 2011 (p. 58), iar împrumuturile pe termen mediu și lung a continuat să crească, situându-se la nivelul a 44 mld. Lei în iunie 2012 (cca. EUR 9,9 mld), cu 7.4% mai mult decât în anul precedent (p. 62). Cu toate acestea, nivelul de îndatorare bancară în România este de cca. 2,3% din PIB, sub media UE de 5,65% în 2010 (p. 23).⁴⁸

Pe de altă parte, criza economică și financiară a avut un impact negativ asupra ansamblului operațional de finanțare, prin îngustarea piețelor, înăsprirea condițiilor de acordare a creditelor în paralel cu scumpirea acestora, devalorizarea garanțiilor, în special imobiliare, înrăutățirea poziției financiare a IMM-urilor, ceea ce a împiedicat multe dintre ele să îndeplinească criteriile de eligibilitate și să poată să-și asigure co-finanțarea

⁴⁶ Accesul IMM la surse de finanțare este un scor calculat pe baza sondajelor Eurobarometru, cumulând 6 indicatori ca procent din total răspunsuri la următoarele întrebări: A crescut nevoia de finanțare bancară? Nu ați aplicat la un credit bancar de teama respingerii? Ați aplicat la un credit bancar dar ați fost respins? Ați observat o creștere semnificativă în 1) disponibilitatea, 2) mărimea, 3) predispoziția băncilor în a acorda credite IMM-urile în ultimele 6 luni. Ia valori de la 0 la 1, 1 fiind cel mai bun.

⁴⁷ Argumentele folosite în această parte urmează îndeaproape materialul GEA Strategy & Consulting S.A., "SME Access to Finance Preliminary Study for Romania", 29 martie 2013.

⁴⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/finance/data/enterprise-finance-index/situations-in-member-states/ro/index_en.htm

și fluxurile monetare necesare proiectelor. În mod particular, două segmente ale pieței au înregistrat o evoluție îngrijorătoare: micro-finanțarea și creditarea exporturilor. Activitatea de micro-finanțare a fost afectată de ratele înalte ale creditelor neperformante din portofoliile de micro-finanțare ale băncilor, dar și de percepția băncilor asupra riscurilor aferente operațiunilor de finanțare în favoarea IMM-urilor. Sunt numai 3 instituții financiare nebankare specializate în micro-finanțare, iar majoritatea acestei finanțări se realizează în monede străine, cu consecințe negative asupra costurilor aferente. În ceea ce privește creditele de export, acestea reprezintă instrumentul financiar cu cea mai scăzută prezență în oferta băncilor de pe piața românească, ponderea creditelor de export în volumul total al împrumuturilor reprezentând numai 0,13% în iunie 2012 (p. 71). Acest fenomen se întâmplă în pofida faptului că băncile doresc să finanțeze activități de export, considerând că IMM-urile implicate în operațiuni de export au o capacitate mai bună de rambursare⁴⁹.

Instrumentele pieței de capital pot reprezenta o alternativă potențială de finanțare, dar în prezent ele nu pot fi folosite pe scară largă, întrucât lipsește masa critică de companii promițătoare care să poată atrage atenția fondurilor de investiții în acest domeniu. În același timp, România continuă să aibă o piață de capital subdezvoltată, platformele alternative de tranzacționare sunt încă fază incipientă și nici nu există o cultură antreprenorială în acest sens, ceea ce, alături și de o piață a muncii rigidă, un nivel scăzut al cheltuielilor dedicate cercetării și dezvoltării și un cadru legislativ și fiscal încă inadecvat, reprezintă factori care împiedică dezvoltarea unei piețe mai semnificative de instrumente financiare.

3 Cercetare, dezvoltare, inovare (CDI)

La momentul actual, nivelul cheltuielilor CDI este de doar 0,48% din PIB (2011), din care cheltuielile sectorului privat reprezintă 0,17% din PIB (2011), situație care plasează România pe penultima poziție a clasamentului european *Innovation Union Scoreboard 2013*⁵⁰. Faptul că mediul privat pare să nu prezinte interes pentru activități de cercetare este o provocare în momentul de față, împreună cu inexistența unei mase critice de cercetători. Totodată, procentul de IMM-uri angajate în activități de inovare este unul redus, devenind prioritar ca IMM-urile să fie sprijinite în următoarea perioadă să lanseze produse sau servicii inovative prin fonduri de capital de risc, granturi, proiecte colaborative etc. România ocupă ultima poziție pentru categoriile „legături și antreprenoriat” și „active intelectuale” și penultima pentru „calitatea sistemelor de cercetare”. Câteva date suplimentare explică această performanță: România a înregistrat doar două cereri de brevet EPO (European Patent Office) la un milion de locuitori în 2010, față de o medie europeană de 109; procentul salariaților CDI în populația activă este de 0,5% față de o medie europeană de 1,5%; doar 30%

⁴⁹ Conform Raportului BNR privind stabilitatea financiară în 2011, ponderea creditelor neperformante privind companiile implicate în comerț exterior este semnificativ mai redusă decât în restul economiei (BNR (2011), „Financial Stability Report”, p. 87 (disponibil la : <http://www.bnro.ro/Publicatii-periodice-204.aspx>.)

⁵⁰ European Commission (2013), *Innovation Union Scoreboard 2013*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf

dintre întreprinderi au avut activități de inovare în anul 2010 față de 52,9% la nivelul EU27, conform rezultatelor CIS (*Community Innovation Survey*), procentul inovatorilor tehnologici fiind cel mai redus din rândul țărilor europene ș.a.⁵¹

Analiza funcțională a sistemului CDI din România realizată de Banca Mondială arată că „sectorul CDI din România se află într-o criză ascunsă, cu implicații grave asupra competitivității și perspectivelor de creștere pe termen lung ale țării”, sugerând totodată patru direcții principale de acțiune pe termen scurt și mediu, respectiv: consolidarea guvernancei sistemului CDI, îmbunătățirea gestionării CD publice, accelerarea transferului rezultatelor CD și încurajarea cererii pentru CD din partea sectorului privat, în special prin îmbunătățirea climatului investițional pentru inovare⁵². În aceeași direcție, recomandările Comisiei Europene au în vedere creșterea eficienței și a eficacității investițiilor în CDI, stabilirea unor priorități cu privire la acțiunile care pot atrage investiții private, întărirea cadrului de protecție privind drepturile de proprietate intelectuală și accelerarea comercializării rezultatelor cercetării⁵³.

Pentru a răspunde provocărilor identificate, demersurile strategice asumate de România prin *Programul Național de Reformă 2013* vizează promovarea inovării și îmbunătățirea transferului tehnologic prin dezvoltarea componentei de *specializare inteligentă*, bazată pe sectoarele industriale, serviciile și regiunile identificate ca având un potențial inovator ridicat, în vederea stimulării capacității acestora de a atrage IMM-urile în lanțurile de furnizori, de a inova procesele tehnologice și produsele și de a pătrunde pe noi piețe⁵⁴.

Pentru realizarea acestor deziderate, resurse complementare celor publice propuse prin Planul Național pentru CDI pot fi atrase prin principalul program european de finanțare a CDI pentru perioada 2014–2020, *Horizon 2020*, al cărui scop central este acela de a dezvolta capacitățile industriale europene în domeniul tehnologiilor esențiale (*key enabling technologies, KET*), printre care se numără: fotonica, microelectronica și nanoelectronica, nanotehnologiile, materialele avansate, sistemele avansate de fabricație și de prelucrare și biotehnologia. Pe lângă ținerea unor domenii industriale prioritare, *Horizon 2020* facilitează cooperarea dintre întreprinderi, instituții de învățământ superior și centre de cercetare prin intermediul așa numitelor Comunități de Cunoaștere și Inovare (CCI) dezvoltate în cadrul Institutului European de Inovare și Tehnologie (EIT)⁵⁵ sau prin programele de parteneriat public-privat deschise către domenii de vârf ale cercetării.

⁵¹ Eurostat pocketbook (2013), *Science, technology and innovation in Europe*, 2013 edition

⁵² Banca Mondială – Regiunea Europa și Asia Centrală (2013), *Analiza funcțională a sistemului CDI din România*, 2012. Disponibil la: http://www.sgg.ro/docs/File/UPP/doc/rapoarte-finale-bm/etapa-II/Cercetare_RO_Romania%20RD&I%20Functional%20Review%20-%20Final%20Report-RO.pdf

⁵³ Comisia Europeană (2013), Document de lucru al Serviciilor Comisiei: *Evaluarea Programului național de reformă pentru 2013 și a Programului de convergență ale României*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

⁵⁴ Ministry of Foreign Affairs (2013), *Main commitments for the National Reform Programme 2013*, Annex no. 2, Romania, April 2013

⁵⁵ European Commission, Research & Innovation, *Horizon 2020*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

Investițiile în CDI au ca surse importante și fondurile structurale și de coeziune 2014-2020, care, spre deosebire de *Horizon 2020*, iau în considerare întărirea capacității de cercetare-dezvoltare ținând cont de particularitățile nivelului de dezvoltare economică. Acțiunile vizate aici se întind pe un spectru larg, de la activitatea de inovare în întreprinderi și sprijinirea aglomerărilor competitive de firme la promovarea serviciilor de consultanță pentru întreprinderi în domeniul CDI, inclusiv în domeniul serviciilor, al centrelor creative, al industriilor culturale și creative și al inovării sociale. Resurse complementare provin din alte inițiative europene de tipul *Parteneriatelor europene pentru inovare* (de ex. Parteneriatul european pentru inovare privind îmbătrânirea activă și sănătoasă sau cel pentru agricultură sustenabilă și productivitate) sau de tipul cooperării transfrontaliere (de ex. *Alianțe ale Cunoașterii* finanțate prin *Erasmus +*).

3.1 Energie, infrastructură și mediu

Sprijinirea tranziției către o economie cu emisii scăzute de carbon (OT4), Promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii și a gestionării riscurilor (OT5), Protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor (OT6), Promovarea transportului durabil și eliminarea blocajelor de la nivelul rețelelor majore de infrastructură (OT7) încadrează trei ținte ale *Strategiei Europa 2020*, prin care România și-a propus să reducă cu 21% emisiile de gaze cu efect de seră (GES) din sectoarele ETS⁵⁶ și cu 10% emisiile de GES pentru sectoarele non-ETS (comparativ cu anul de bază 2005), să crească la 24% ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final de energie (și la 10% pentru sectorul transporturi) și să realizeze o economie de cca. 10 Mtep (19%) a consumului de energie primară.

România este destul de avansată în materie de îndeplinire a angajamentelor asumate prin strategia Europa 2020 pentru emisiile de gaze cu efect de seră din sectoarele non – ETS (se situează în cadrul obiectivului cu o marjă de 10%) și pentru ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final, care a ajuns la 21,4% în anul 2011, aproape de ținta programată pentru 2020 de 24%, dar este încă foarte vulnerabilă în privința eficienței energetice. Pierderile însemnate ale rețelelor de distribuție a energiei electrice reprezintă ineficiențe ce trebuie înlăturate iar intensitatea energetică României (cantitatea mare de energie necesară generării unei sume fixe prin mecanismul de piață) este mare comparativ cu țările UE. După Bulgaria și Estonia, România este cea de-a treia cea mai energointensivă economie a Uniunii Europene, cu o intensitate energetică de 2,5 ori mai mare decât media europeană și este, de asemenea, pe cea de-a treia poziție din punct de vedere al intensității emisiilor de carbon⁵⁷. Cauzele sunt legate de restructurarea lentă a bazei industriale care înainte de 1989 era caracterizată printr-o pondere ridicată a industriilor mari consumatoare de energie⁵⁸, dar și de ineficiența sistemelor de termoficare pentru clădirile de locuințe și de evoluțiile modeste privind ameliorarea eficienței energetice din sectorul transporturilor rutier, feroviar și pe căi navigabile. La acestea se adaugă

⁵⁶ Schema Uniunii Europene de comercializare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră

⁵⁷ Comisia Europeană – Europa 2020 – Domenii cheie: *Energy and climate targets* . Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/16_energy_and_ghg.pdf

⁵⁸ European Commission (2012), *Industrial Performance Scoreboard and Member States' Competitiveness Performance and Policies*, SWD (2012) 298

lipsa de eficiență și transparență a întreprinderilor deținute de stat în sectoarele energie și transporturi sau dificultățile legate de integrarea piețelor energiei electrice și gazelor naturale pe piețele europene.⁵⁹ Adicional ineficienței energetice, sectorul transporturi este grav afectat de infrastructura slab dezvoltată, îndeosebi de cea rutieră, pentru a cărei calitate România ocupă ultima poziție în rândul țărilor europene conform clasamentului World Economic Forum⁶⁰. Pe de altă parte infrastructura digitală este și ea subdezvoltată, mai precis, rata de penetrare a conexiunilor în bandă largă la 100 de locuitori raportată la media UE27 este scăzută, fiind de 13.7/100 de locuitori în 2010, în comparație cu media UE27 de 25.6/100 de locuitori. Stăm la fel de slab și în ceea ce privește gradul de conectare a populației la sisteme centralizate de alimentare cu apă curată și sanogenă și la localităților la stații de epurare conforme și gradul de acoperire a populației deservită de sisteme de management integrat al deșeurilor.

Pentru a se încadra în așteptările pentru creșterea “verde”, România trebuie să introducă acțiuni corective, principalele provocări vizând reducerea emisiilor de GES din atmosferă, precum și sporirea performanțelor tehnice și energetice ale parcului de material rulant și ale parcului auto. Prin Planul Național de Reformă pentru anul 2013, România și-a asumat o serie de angajamente privind fiecare din cele trei arii tematice – energie, transporturi, mediu. Astfel, pentru capitolul Energie, se au în vedere măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice (reabilitare termică, sisteme de încălzire centralizate etc.), precum și reducerea schemelor de sprijin pentru energia regenerabilă, pentru a diminua costurile considerate prea mari. Totodată, este în curs de revizuire *Strategia Energetică a României pentru perioada 2007 - 2020*, care va avea componente dedicate eficienței energetice în industrie, transport și consumul public și rezidențial, precum și o secțiune dedicată energiei regenerabile. Nu în ultimul rând, în anul 2013 a fost elaborată *Strategia națională pentru schimbările climatice 2013 - 2020*, urmând ca în scurt timp să fie elaborat și planul de acțiune al acesteia. La capitolul Transporturi, *Strategia pentru transport durabil* are ca orizonturi temporale perioada 2007 – 2013 și 2020, 2030, în trimestrul I/2014 urmând a fi finalizat și MasterPlanul General pentru Transport (MPGT) care încorporează și *Strategia de dezvoltare a sistemului național de transport*. La capitolul Mediu, a fost elaborată *Strategia Națională pentru Managementul Deșeurilor 2014 – 2020*, al cărei scop este acela de protejare a mediului și promovare a folosirii raționale a resurselor, dar și a planurilor naționale și județene de gestionare a deșeurilor și a Planului național de prevenire a generării deșeurilor⁶¹.

Realizarea angajamentelor descrise de strategiile și planurile amintite depinde decisiv de capacitatea de absorbție a fondurilor structurale și de coeziune pe fiecare din obiectivele tematice propuse prin Cadrul Strategic Comun 2014 - 2020. Astfel, pot fi sprijinite acțiuni de creștere a eficienței energetice, a folosirii energiei din surse regenerabile și a reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră. Acest lucru poate fi gândit în

⁵⁹ Comisia Europeană (2013), Document de lucru al Serviciilor Comisiei: *Evaluarea Programului național de reformă pentru 2013 și a Programului de convergență ale României*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

⁶⁰ Comisia Europeană – Europa 2020 – Domenii cheie: *Network Industries - Transport*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/14_transport.pdf

⁶¹ Ministry of Foreign Affairs (2013), *Main commitments for the National Reform Programme 2013*, Annex no. 2, Romania, April 2013

strânsă legătură cu obiective privind consolidarea competitivității IMM-urilor, susținând noile întreprinderi și activități în sectoare cu emisii scăzute de carbon, precum și prin încurajarea CDI în domeniul eficienței energetice și al energiei din surse regenerabile, precum și al dezvoltării noilor tehnologii pentru captarea și stocarea carbonului. De asemenea, promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii și a gestionării riscurilor poate fi susținută prin intensificarea procesului de împădurire a terenurilor agricole și a celor degradate, dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor și reabilitarea siturilor contaminate istoric, dar și gestionarea mai bună a deșeurilor, inclusiv a deșeurilor periculoase. Acțiunile-cheie care pot susține protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor pot fi extinderea spațiilor verzi în localități, realizarea sistemelor integrate de alimentare cu apă, a stațiilor de tratare, canalizare și epurare, implementarea sistemelor adecvate de management pentru protecția naturii, cu prioritate în rețeaua europeană Natura 2000. Nu în ultimul rând, din perspectiva îmbunătățirii competitivității, dezvoltarea infrastructurii de transport trebuie privită ca factor decisiv de creștere economică și coeziune teritorială și socială. Alte programe europene de finanțare, de ex. *Connecting Europe Facility*, pot fi complementare celor care privesc sprijinul acordat întreprinderilor pentru CDI și adoptării de tehnologii pentru adaptarea la schimbări climatice și reducerea efectelor acestora, protecția mediului și promovarea transportului durabil⁶².

4 Piața muncii, politicile sociale și educația

4.1 Ocupare și mobilitate pe piața muncii

Referitor la rata de ocupare pentru grupa de vârstă 20–64 ani, România și-a propus o țintă de 70% până în anul 2020, cu cinci puncte procentuale sub nivelul propus de Uniunea Europeană, de 75%. Valoarea indicatorului pentru anul 2012 este de 63,8% în cazul României și de 68% în cazul Uniunii Europene, situație care reclamă eforturi de îmbunătățire continuă a perspectivelor de ocupare și a productivității muncii în acord cu *Orientările privind ocuparea forței de muncă* adoptate la nivel european în 2011, care stabilesc priorități și obiective comune statelor membre pentru creșterea participării la piața muncii, reducerea șomajului structural și promovarea calității locurilor de muncă; dezvoltarea unei forțe de muncă bine calificate, care să răspundă cerințelor pieței muncii și promovarea învățării pe tot parcursul vieții; îmbunătățirea calității și a performanței sistemelor de educație și formare la toate nivelurile și creșterea participării la învățământul terțiar sau cel echivalent; promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei.

Provocările ocupării pentru România sunt legate de numărul mare de tineri care nu sunt încadrați în muncă și care nu participă la educație și formare (16,8% în România, 13,2% la nivelul Uniunii Europene în 2012)⁶³, de

⁶² European Commission (2012), *Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020*, SWD (2012) 61 final, Part I, II

⁶³ Comisia Europeană, Europa 2020–Domenii cheie: *Youth unemployment*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/21_youth_unemployment.pdf

o rată scăzută de ocupare în rândul femeilor (56,3% față de media UE de 62,4%)⁶⁴ și a lucrătorilor vârstnici (41,4% față de media UE de 48,9%)⁶⁵, precum și de o productivitate a muncii foarte redusă, în scădere cu 1,5% în anul 2012 față de anul 2011, legată direct și de proporția ridicată a forței de muncă activă în agricultură, silvicultură și pescuit care este cea mai mare din Uniunea Europeană (28,6% în 2011).

Recomandările Comisiei Europene cu privire la asigurarea unei mai bune participări pe piața muncii și creșterea productivității forței de muncă vizează punerea în aplicare fără întârziere a *Planului național pentru încadrarea în muncă a tinerilor*, pentru a combate șomajul în rândul tinerilor. Printre măsurile recomandate se înscriu: garanția pentru tineri, creșterea calității serviciilor oferite de Serviciul Public de Ocupare, prin consolidarea capacității Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, revizuirea și consolidarea politicilor active în domeniul pieței muncii⁶⁶. În anul 2013, a fost finalizată *Strategia Națională pentru Ocuparea forței de muncă 2013 - 2020*, al cărei principal obiectiv este atingerea unui nivel sustenabil de ocupare a forței de muncă, susținut de competitivitate economică, coeziune socială și dezvoltare durabilă. Strategia include obiective și măsuri menite să integreze pe piața muncii categoriile cu dificultăți - tineri, persoane vârstnice, persoane din mediul rural, persoane de etnie romă, persoane cu handicap, femei, persoane cu calificări reduse, precum și să dezvolte resursele umane cu un nivel înalt de calificare și competențe adaptate la cerințele pieței muncii.

Ațiunile-cheie care pot susține cele menționate mai sus, în viitoarea perioadă de programare, în complementaritate cu *Strategia Națională pentru Competitivitate*, au în vedere sprijinul pentru dezvoltarea activităților independente, antreprenoriat și înființarea de întreprinderi, în special în sectoarele emergente cum ar fi “economia verde”, protecția mediului, sectoarele creative și culturale, agricultură ecologică, sectorul social, componente auto și TIC, sensibilizarea agenților economici cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați și concilierea vieții profesionale cu cea privată, adaptarea la schimbări a întreprinderilor, antreprenorilor și lucrătorilor prin programe de formare profesională continuă care să le furnizeze competențele necesare practicării ocupațiilor care și-au schimbat conținutul sau a celor nou-apărute ca urmare a introducerii progresului tehnologic, creșterea mobilității transnaționale a forței de muncă, dezvoltarea competențelor digitale și anticiparea necesarului de formare a lucrătorilor.

De asemenea, pot fi avute în vedere acțiuni de tip FEDR pentru înființare de întreprinderi în special în sectoare care oferă noi surse de creștere economică, cum ar fi economia ecologică, turismul durabil, economia vârstei a treia etc., precum și acțiuni de tip FEADR - FEPAM, pentru crearea de noi întreprinderi în zonele rurale și adăugarea de valoare la activitățile și produsele pescărești din zona de coastă și sectorul maritim. Crearea de sinergii în acest domeniu presupune alinierea cu programele naționale care vizează sprijinul

⁶⁴ Employment Performance Monitor June 2013. Disponibil la:
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st10/st10373-re01.en13.pdf>

⁶⁵ Idem 39

⁶⁶ Comisia Europeană (2013), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2013 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru perioada 2012-2016*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

pentru crearea de întreprinderi, precum și cu alte inițiative europene de tipul *Programului pentru ocupare și inovare socială*, care sprijină mobilitatea geografică și facilitarea accesului la microfinanțare pentru antreprenori⁶⁷. Pentru aspectele legate de disponibilizări ale forței de muncă, resurse financiare adiționale pot fi accesate din *Fondul European de Ajustare la Globalizare*.

4.2 Incluziunea socială și reducerea sărăciei

România și-a propus ca țintă prevăzută în Strategia *Europa 2020* reducerea numărului de persoane aflate în risc de sărăcie și excluziune socială cu 580.000 de persoane până în anul 2020, față de anul de referință 2008. În intervalul 2008 – 2011, 240.000 de persoane au fost scoase de sub incidența acestui risc. Astfel, datele publicate de Eurostat indică o ușoară îmbunătățire a procentului persoanelor aflate în sărăcie relativă, rata sărăciei relative atingând 22,2% în anul 2011, comparativ cu 23,4% în 2008. Totodată, conform Eurostat, în anul 2011, procentul persoanelor aflate în gospodării cu intensitate foarte scăzută a ocupării a fost de 6,7% și procentul persoanelor cu deprivare materială severă de 29,4%.

Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale, îmbunătățirea eficacității și eficienței transferurilor sociale, cu o atenție specială în cazul copiilor defavorizați și finalizarea reformei sistemului de asistență socială sunt principalele măsuri urmărite în vederea realizării țintei propuse. În plus, se așteaptă ca România să continue reformele în sistemul sanitar, pentru a spori eficiența, calitatea și accesibilitatea acestuia, în special pentru persoanele defavorizate și pentru comunitățile izolate⁶⁸. Intervențiile propuse pentru această direcție trebuie să aibă la bază cadrul de acțiune descris prin *Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale*, respectiv elaborarea de măsuri care să acopere tot spectrul politicilor – piața muncii, venitul minim garantat, educația, sănătatea, locuințele, accesul la un cont bancar de bază; o mai bună utilizare a fondurilor UE pentru a sprijini incluziunea socială; promovarea inovării sociale pe bază de elemente concrete; lucrul în parteneriat și valorificarea potențialului economiei sociale; coordonare politică îmbunătățită între statele membre⁶⁹. În aceeași direcție, *Pachetul de măsuri privind investițiile sociale* adoptat de Comisia Europeană în anul 2013 propune o gestionare mai eficientă a cheltuielilor pentru a asigura o protecție socială adecvată și durabilă, accentul fiind mutat înspre politici menite să consolideze capacitățile și competențele cetățenilor și să înlăture obstacolele în găsirea unui loc de muncă, deservind deopotrivă interesele grupurilor vulnerabile și pe cele ale angajatorilor⁷⁰.

⁶⁷ European Commission (2012), *Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020*, SWD (2012) 61 final, Part I, II

⁶⁸ Comisia Europeană (2013), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2013 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru perioada 2012-2016*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

⁶⁹ Comisia Europeană, *Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale*. Disponibil la: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=ro>

⁷⁰ Comisia Europeană, *Rezumat pentru cetățeni – Pachetul de investiții sociale pentru promovarea creșterii și coeziunii* (2013). Disponibil la: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044&langId=ro&moreDocuments=yes>

Prin Programul Național de Reformă 2011 – 2013 se monitorizează implementarea măsurilor de reformă a sistemului de asistență socială, printre care se numără dezvoltarea sectorului economiei sociale, elaborarea *Strategiei naționale privind combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale pentru perioada 2014 – 2020*, al căror scop este acela de a reduce sărăcia prin incluziunea activă pe piața muncii a persoanelor aflate în risc de marginalizare. De asemenea, prin intermediul PNR, vor fi monitorizate o serie de strategii centrate pe problemele principalelor grupuri dezavantajate, respectiv: *Strategia Națională privind persoanele vârstnice și îmbătrânirea activă 2014 – 2020*, *Strategia Națională privind protecția persoanelor cu dizabilități 2014 – 2020*, *Strategia Națională privind protecția și promovarea drepturilor copilului 2014 – 2020*.

În plus, PNR are în vedere crearea cadrului de acțiune pentru implementarea *Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru perioada 2012 -2020*, precum și elaborarea *Strategiei pentru Sănătate 2014 – 2020*, al cărei obiectiv este acela de a facilita accesul la servicii de sănătate mai bune și mai sigure, în special pentru grupurile vulnerabile⁷¹.

Din perspectiva legăturii cu *Strategia Națională pentru Competitivitate*, printre acțiunile de interes care pot fi finanțate în viitoarea perioadă de programare se numără cea legată de promovarea economiei sociale și a întreprinderilor sociale și cele prin care se oferă sprijin pentru dezvoltarea unor noi modele comerciale și a unor soluții inovatoare de abordare a provocărilor societale. În acest sens, trebuie urmărită și coordonarea cu Programul UE pentru ocupare și inovare socială (EASI), sporind accesul la microfinanțare pentru antreprenorii sociali⁷². O altă prioritate conexă ar fi cea legată de regenerarea fizică și economică a comunităților urbane și rurale defavorizate, inclusiv a celor alcătuite din persoane de etnie romă și implementarea măsurilor integrate de reducere a ratei sărăciei și a riscului de excluziune socială. Nu în ultimul rând, o acțiune de interes finanțabilă este creșterea capacității administrative pentru colectarea de date, analiză, prognoză, planificare strategică, monitorizare și evaluare a măsurilor, planuri de acțiune, strategii și politici în domeniul asistenței sociale, al îngrijirii și al incluziunii sociale, inclusiv prin contribuții din domeniul TIC., la care se mai adaugă și acțiunea constând în sprijinirea implementării sistemului de e-asistență socială (e-servicii sociale și e-beneficii de asistență socială), prin care sistemul informatic de administrare a beneficiilor de asistență socială SAFIR va fi extins la nivelul autorităților locale și va fi asigurată legătura cu alte baze de date electronice majore relevante⁷³, pentru a reduce riscul de eroare, fraudă și corupție în sistem.

⁷¹ Ministry of Foreign Affairs (2013), *Main commitments for the National Reform Programme 2013*, Annex no. 2, Romania, April 2013

⁷² European Commission (2012), *Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020*, SWD (2012) 61 final, Part I, II

⁷³ Alte baze de date electronice relevante: baze de date electronice privind finanțele publice, registrul electronic privind agricultura, registrele electronice privind forța de muncă și pensiile, Registrul Civil electronic

4.3 Educație și formare profesională

Investițiile în educație, competențe și învățare pe tot parcursul vieții reprezintă un domeniu de acțiune care subsumează alte două ținte ale țării pentru perioada următoare, respectiv reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii, pentru care România și-a asumat o țintă de 11,3% (sub 10% la nivelul UE) și creșterea ponderii populației în vârstă de 30-34 ani care a absolvit forme de învățământ terțiar sau echivalent la 26,7% pentru România (minim 40% la nivelul UE). Reducerea abandonului școlar, creșterea calității educației și formării profesionale și adaptarea acestora la cerințele pieței muncii sunt provocările cărora România trebuie să le facă față în perioada următoare, pentru a asigura baze solide competitivității economice a țării.

În anul 2012, în România, rata de părăsire timpurie a școlii în România a fost de 17,4%, în scădere ușoară față de 2010 și 2011, dar cu mult peste media UE de 12,8%, probleme deosebite existând în special în cazul zonelor rurale și în cazul romilor. În același timp, rata de absolvire a învățământului terțiar a fost de 21,8% în anul 2012, cu 14 puncte procentuale sub media Uniunii Europene (35,8%), în timp ce participarea adulților la programe de învățare pe tot parcursul vieții a stagnat la niveluri foarte scăzute (1,6% în 2011), considerabil sub media Uniunii Europene (8,9%). Neconcordanțele cantitative sunt dublate de unele calitative, în măsura în care nivelul competențelor de bază pentru citire, matematică și științe este unul foarte redus, iar rata de ocupare a persoanelor în vârstă de 20 – 30 ani care au absolvit cel puțin studii medii este de 69,4% în anul 2012 (față de 75,6% în cazul UE)⁷⁴. Probleme deosebite sunt legate de fenomenul „calificărilor neadecvate pieții muncii” (*skill gaps*), îndeosebi la nivelul învățământului profesional și terțiar, nealiniat încă la cerințele pieței muncii⁷⁵.

Programul Național de Reforme al României face referire la elaborarea unor strategii menite să răspundă problemelor identificate, astfel: *Strategia Națională pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii* descrie cadrul legislativ și include măsuri pentru sprijinirea integrării/reintegrării în sistemul educațional; *Strategia pentru Dezvoltarea Infrastructurii Educaționale* propune elaborarea unei hărți a infrastructurii educaționale care să permită previziuni privind tendințele demografice și adaptarea infrastructurii educaționale; *Strategia Națională de Învățare pe tot Parcursul Vieții* propune crearea cadrului strategic pentru a încuraja și crește participarea la programe de formare pe tot parcursul vieții, cu efecte asupra productivității forței de muncă, inițiativa fiind întărită prin completarea și adoptarea prin decizie guvernamentală a Cadrului Național al Calificărilor; *Strategia Națională pentru Educația Terțiară* are în vedere o mai bună absorbție a fondurilor europene pentru proiecte care propun întărirea accesului la educația terțiară și creșterea calității, eficienței și accesibilității acesteia⁷⁶. La momentul actual, se află în curs de elaborare *Strategia privind Educația și Formarea Profesională pentru perioada de programare 2014 – 2020* care propune, inter-alia, întărirea

⁷⁴ Comisia Europeană – Europa 2020 – Domenii cheie: *Quality of education and training*, Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/30_quality_of_education_and_training.pdf

⁷⁵ Comisia Europeană – Europa 2020 – Domenii cheie: *Skill gaps and labour mobility*, Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/27_skills_gaps_and_labour_mobility.pdf

⁷⁶ Ministry of Foreign Affairs (2013), *Main commitments for the National Reform Programme 2013*, Annex no. 2, Romania, April 2013

capacității furnizorilor de formare profesională inițială și continuă de a desfășura programe de educație și formare atractive și de calitate corelate cu cerințele pieței muncii, în special în cadrul sectoarelor cu potențial de creștere, în vederea asigurării complementarității cu strategia de creștere a competitivității.

Acțiunile finanțabile care au în vedere creșterea participării la formarea pe tot parcursul vieții, îmbunătățirea calității forței de muncă, dezvoltarea unor parteneriate între învățământul superior, întreprinderi și sectorul de cercetare, o mai bună corelare a educației cu cerințele pieței muncii, încurajarea creativității și a antreprenoriatului, precum și a unei economii bazată pe eficiența resurselor, prezintă un interes deosebit în contextul consolidării competitivității economice.

5 Modernizarea administrației publice

Dacă primele trei teme cadru de politică reflectă în principal contribuția mediului privat la obținerea performanței competitive, a patra temă se concentrează pe contextul reglementărilor publice care poate stimula sau nu economia să producă mai productiv, mai eficient, mai inovator. Probabil cel mai cunoscut reper folosit pentru a evalua calitatea administrației publice este indicatorul *Eficiența guvernului*, realizat de Banca Mondială⁷⁷, dar preluat și de Comisia Europeană, indicator care reflectă caracteristicile cheie ale contextului de acțiune guvernamentală în economie: percepțiile asupra calității serviciilor publice, calitatea serviciilor publice și gradul de independență față de presiunile politice, calitatea formulării și implementării politicilor precum și credibilitatea angajamentului guvernului față de acestea. Valorile indicatorului arată o evoluție pozitivă pentru România, de la -0,28 în 2007 la -0,22 în 2011, dar nivelul înregistrat nu este specific țărilor UE, plasând de fapt România pe ultima poziție, mult sub media UE (1,11 în 2007 și 1,14 în 2011) și extrem de mult față de prima clasată, Danemarca cu valori aproape de maxim (2,34 în 2007 și 2,17 în 2011).

Concluziile nu sunt mult diferite și prin raportare la un alt indicator important, *Satisfacția populației față de calitatea infrastructurii*, care este de asemenea preluat de Comisia Europeană din analiza Indicatorului Global al Competitivității.⁷⁸ Valorile pentru acest indicator cresc de la 2,4 puncte la 2,7 puncte în perioada 2009-2011, dar cu toate acestea continuă să situeze România pe ultimul loc la nivelul UE, față de media europeană de 4,9 puncte și valoarea maximă de 6,2 puncte atinsă de Franța.

⁷⁷ Indicatorul este calculat în *World Bank Worldwide Governance Indicators* și ia valori de la -2.5 (eficiență slabă) la 2,5 (eficiență puternică).

⁷⁸ Indicatorul apare în *The Global Competitiveness Report* și ia valori de la 1 (foarte slab dezvoltată) la 7 (eficientă conform standardelor internaționale).

Conform cu evaluarea Băncii Mondiale, *The Worldwide Governance Indicators*, România are una dintre cele mai slabe performanțe în materie de administrație publică, ocupând ultima poziție în Uniunea Europeană pentru *eficiența administrației publice*, criteriu care oferă o evaluare de ansamblu a sistemului.⁷⁹

Administrația publică din România are în continuare nevoie de eforturi susținute pentru consolidarea guvernării și a calității instituțiilor, reducerea birocrăției, sporirea profesionalismului funcționarilor publici, îmbunătățirea semnificativă a calității actelor legislative și realizarea de eforturi suplimentare pentru asigurarea unei absorbții mai rapide a fondurilor UE, în special prin consolidarea sistemelor de gestiune și de control și îmbunătățirea procedurilor de achiziții publice⁸⁰. În același timp, promovarea unor standarde ridicate de transparență, integritate și responsabilitate în administrație și cheltuirea fondurilor publice rămâne în continuare un punct vulnerabil, necesar a fi remediat în perioada următoare, România înregistrând un rezultat slab în indicele de percepție a corupției al Transparency International pentru anul 2012 (poziția 66/174), care măsoară nivelul perceput al corupției în rândul oficialilor și al politicienilor și folosirea incorectă a funcției publice în beneficiu particular⁸¹.

Strategia pentru consolidarea capacității administrației publice 2014 – 2020, inclusă în PNR, își propune să acopere următoarele priorități: creșterea eficienței administrației publice locale și reducerea disparităților de dezvoltare la nivel local; întărirea procesului de luare a deciziei și creșterea calității actelor normative; creșterea calității serviciilor publice și îmbunătățirea accesului la acestea. De asemenea, strategia include elemente specifice legate de procesul de regionalizare și continuarea procesului de descentralizare. Nu în ultimul rând, sub raport operațional, se are în vedere finalizarea și implementarea unui Plan de acțiune pentru îmbunătățirea capacității administrative pentru managementul fondurilor europene⁸².

Capacitatea și eficiența administrativă influențează însăși implementarea prezentei *Strategii Naționale pentru Competitivitate*, al cărei succes depinde, pe de o parte, de abilitatea structurilor administrative de a crea un cadru favorabil IMM-urilor, întreprinderilor și mediului de afaceri în general, și, pe de altă parte, de capacitatea acestora de a coordona acțiunile propuse cu cele ale strategiilor complementare descrise în cadrul acestei analize și de a evalua impactul acțiunilor din cadrul acestor strategii.

⁷⁹ Comisia Europeană – Europa 2020 – Domenii cheie: *Public administration*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/34_public_administration.pdf

⁸⁰ Comisia Europeană (2013), *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2013 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru perioada 2012-2016*, Bruxelles, 29.5.2013, SWD(2013) 373 final

⁸¹ Transparency International (2012), *Corruption Perceptions Index*, http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/ipc/2012/CPI2012_map%20and%20country%20results.pdf

⁸² Ministry of Foreign Affairs (2013), *Main commitments for the National Reform Programme 2013*, Annex no. 2, Romania, April 2013